

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ГЕГАМЯН ЛУСІНЕ РАДІКІВНА

Допускається до захисту:
завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин, доктор
економічних наук, професор
_____ Марина САВЧЕНКО
« ____ » _____ 2024 р.

**Економічний розвиток Китаю в умовах глобалізації: проблеми,
загрози та перспективи**

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес. Бізнес-переклад»

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Науковий керівник:
Марина САВЧЕНКО, завідувач кафедри
міжнародних економічних відносин,
доктор екон. наук, професор

_____ підпис

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали / за шкалою ЄКТС / за національною шкалою)
Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця – 2024

АНОТАЦІЯ

Гегамян Л.Р. Економічний розвиток Китаю в умовах глобалізації: проблеми, загрози та перспективи. Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини. Освітня програма «Міжнародний бізнес. Бізнес-переклад». Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2024.

У кваліфікаційній (бакалаврській) роботі досліджено теоретичні основи економічного розвитку Китаю в умовах глобалізації. Проведено динаміко-структурний аналіз зовнішньоекономічної діяльності Китаю, оцінку інвестиційної діяльності Піднебесної та аналіз інноваційних досягнень Китаю та їх вплив на глобальну конкурентоспроможність.

Досліджено проблеми та обґрунтовано перспективи експансії Китаю в країнах Африки. Виокремлено перспективи розвитку відносин України та Китаю в рамках ініціативи «Один пояс, Один шлях».

Ключові слова: економічний розвиток, Китай, зовнішньоекономічні зв'язки, торгівля товарами, інвестиції.

68 с., 15 табл., 31 рис., бібліограф.: 50 найм.

ABSTRACT

Hehamian L.R. Economic development of China in the conditions of globalization: problems, threats and prospects. Specialty 292 International Economic Relations. Educational Program «International business. Business translation». Vasyl' Stus Donetsk National University. Vinnytsia, 2024.

The qualification (bachelor's) thesis examines the theoretical foundations of China's economic development in the context of globalization. A dynamic and structural analysis of China's foreign economic activity, an assessment of China's investment activity, and an analysis of China's innovative achievements and their impact on global competitiveness were conducted.

The problems and prospects of China's expansion in African countries are substantiated. The prospects for the development of relations between Ukraine and China within the framework of the «One Belt, One Road» initiative are highlighted.

Key words: economic development, China, foreign economic relations, trade in goods, investments.

68 p., 15 tabl., 31 fig., bibliography: 50 items.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КИТАЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	8
1.1 Економічний розвиток країн	8
1.2 Історія розвитку економіки Китаю.....	11
1.3 Зовнішня політика Китаю	16
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ КИТАЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	21
2.1 Динаміко-структурний аналіз зовнішньоекономічної діяльності Китаю.....	21
2.2 Оцінка інвестиційної діяльності та її вплив на економічне лідерство Піднебесної	29
2.3 Аналіз інноваційних досягнень Китаю та їх вплив на глобальну конкурентоспроможність.....	38
РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ, ЗАГРОЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КИТАЮ У СВІТОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ	46
3.1 Проблеми та перспективи експансії Китаю в країнах Африки	46
3.2 Перспектива розвитку відносин України та Китаю в рамках ініціативи «Один пояс, Один шлях».....	60
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ

КНР – Китайська Народна Республіка;

СБ – Світовий Банк;

МВФ – Міжнародний Валютний Фонд;

ОЕСР – Організація Економічного Співробітництва та Розвитку;

G20 – Велика Двадцятка;

ВВП – валовий внутрішній продукт;

ПІІ – прямі іноземні інвестиції;

ГІІ – Глобальний Інноваційний Індекс;

ФОСАС – Форум з питань китайсько-африканського співробітництва

ВСТУП

Актуальність теми. На тлі швидкого економічного зростання Китаю і збільшення його геополітичного впливу в світі виникають важливі питання щодо ролі цієї держави як світового лідера та впливу, яку вона чинить на глобальну економіку. Китай, ставши однією з найбільших світових індустрій, спричиняє вагомий вплив на глобальні ринки та міжнародні відносини. Його ініціативи, такі як «Один пояс, один шлях» (Belt and Road Initiative), активність на міжнародних форумах, визначають новий вектор світової економіки. Зростання китайської економіки та її роль на світових ринках породжують питання про те, як ця держава змінює структуру свого виробництва, впроваджує інновації, підвищує свою конкурентоспроможність. У цьому контексті відкриваються нові можливості співпраці та взаємовигідних відносин для інших країн.

З початку 2023 року, Китай активно розпочав виступати як найбільш миролюбна країна, бажаючи відігравати роль ефективного посередника в розв'язанні глобальних проблем у сфері міжнародних відносин. Економічна експансія Китаю, особливо ініціатива «Новий шовковий шлях», може сприяти поширенню економічного зростання зі Східної Азії до бідніших регіонів Центральної Азії, Близького Сходу або Африки [1]. Ця ініціатива є ще одним важливим кроком у спробі Китаю стати провідною світовою супердержавою [2].

На тлі стрімкого розвитку китайської економіки особливості лідерства цієї країни привертають все більшу увагу дослідників: як наших співвітчизників, так і зарубіжних. Серед українських вчених можна виділити праці таких авторів, як Б. Антонюк, А. Бровко, О. Дроботюк, В. Герасимчук, С. Гловацька, Н. Карасова, О. Кириченко, В. Кіктенко, О. Мороз, О. Ніколаєва, В. Ніценко, В. Перебийніс, В. Поворозник, О. Посипанко, А. Трофимчук, Л. Українець, М. Фесенко, О. Шепотило, О. Яценко та ін. Майкл Піллсбері, Юань Сіньтао, Ює Цзясинь та ін. є зарубіжними дослідниками щодо питань

Китаю та його ролі у світі. Разом з тим, недостатньо вивченими залишаються проблемні питання оцінки сучасних процесів, що відбуваються на світовому ринку за участю Китаю.

Метою кваліфікаційної роботи є ідентифікація особливостей процесу економічного розвитку Китаю в глобальному вимірі та виявленні чинників, що сприяли зростанню економіки та завоюванню домінуючих позицій Китаєм в світовій економіці.

Для досягнення мети були поставлені та вирішені такі **завдання**:

- охарактеризувати економічний розвиток країн;
- ознайомитися з історією розвитку економіки Китаю;
- охарактеризувати зовнішню політику Китаю;
- проаналізувати динаміку та структуру зовнішньоекономічної діяльності Китаю;
- оцінити інвестиційну діяльність та її вплив на економічне лідерство Піднебесної;
- проаналізувати інноваційних досягнень Китаю та їх вплив на глобальну конкурентоспроможність;
- дослідити проблеми та перспективи економічної експансії Китаю в країнах Африки;
- визначити перспективи розвитку відносин України та Китаю в рамках ініціативи «Один пояс, Один шлях».

Об'єктом дослідження є зовнішньоекономічна діяльність Китаю.

Предметом дослідження є теоретичні, науково-методичні та практичні аспекти розвитку економіки Китаю.

Теоретико-методологічною базою кваліфікаційної роботи є наукові розробки вітчизняних та зарубіжних вчених щодо дослідження питань іноземного інвестування.

Інформаційною базою дослідження стали матеріали й щорічні звіти міжнародних організацій: Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку (СБ),

Китайсько-африканська дослідницька ініціатива (КАДІ), Центр глобальної політики розвитку (ЦГПР).

В процесі проведення дослідження використовувались загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: аналізу та синтезу; структурного аналізу; групування; класифікації та системного підходу, що дозволили уточнити основні поняття. Також методи логічного узагальнення для забезпечення послідовності дослідження; статистичного аналізу для оцінювання динаміки показників; графічний метод для візуалізації отриманих результатів дослідження.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що його основні положення та висновки можуть бути використані в створенні та здійсненні зовнішньоекономічної стратегії законодавчими органами України, а також у проведенні реформування економіки країни.

Наукові результати дослідження полягають у такому:

1. Визначені тенденції руху ПІІ Китаю, сучасний стан інноваційного сектору економіки Китаю та перспектив розвитку відносин з Африкою та Україною.
2. Результати кореляційно-регресійного аналізу щодо моделювання залежності валового внутрішнього продукту від прогностичних маркерів розвитку економіки Китаю в умовах глобалізації.

Результати роботи було апробовано на XXIV Всеукраїнській науковій конференції студентів та молодих вчених «Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці» (18 квітня 2024 р., м. Вінниця).

Структура кваліфікаційної (бакалаврської) роботи. Кваліфікаційна бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел із 50 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 68 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КИТАЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

1.1 Економічний розвиток країн

Сьогодні у системі світового господарства налічується понад 200 країн, кожна з яких має свій рівень розвитку. Економічний розвиток країн, в свою чергу, є ключовим аспектом вивчення економічної науки, що включає в себе аналіз факторів, які сприяють росту добробуту, підвищенню рівня життя та збільшенню економічного потенціалу національних економік. Цей процес охоплює не тільки зростання ВВП, але й структурні зміни в економіці, покращення соціальних стандартів, зменшення бідності та нерівності, а також розвиток людського капіталу.

Існує чимала кількість класифікацій країн за економічним розвитком, що дозволяє отримати більш глибоке розуміння глобальної економіки та допомагає у прийнятті рішень щодо інвестицій, політики розвитку та міжнародного співробітництва. Ці класифікації базуються на різних показниках, таких як рівень доходу, індекс людського розвитку, рівень інфраструктури та багато інших. Кожна організація використовує свої критерії для класифікації країн, надаючи цінну інформацію про економічне становище різних держав. Наприклад, Світовий банк (СБ) класифікує країни за рівнем доходу на душу населення, розподіляючи їх на чотири категорії: країни з низьким доходом, з доходом нижче середнього, з доходом вище середнього та країни з високим доходом (табл. 1.1). Це дає змогу зрозуміти, наскільки багата чи бідна певна країна і як вона розвивається економічно.

Таблиця 1.1 – Класифікація країн за Світовим Банком

Категорія	ВВП на душу населення, дол. США	Приклади країн
1	2	3
Країни з низьким доходом	Менш ніж 1045	Афганістан, Гаїті, Ефіопія

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
Країни з доходом нижче середнього	1046 – 4095	Індія, Нігерія, Україна
Країни з доходом вище середнього	4096 - 12695	Китай, Бразилія, Південно-Африканська Республіка
Країни з високим доходом	Понад 12696	США, Німеччина, Японія

Джерело: складено автором на основі [1]

Подібним чином, Міжнародний валютний фонд (МВФ) класифікує країни на розвинені економіки, економіки, що розвиваються, та країни з перехідною економікою (табл. 1.2). Ця класифікація допомагає в аналізі економічних тенденцій та виявленні ключових факторів, що впливають на зростання економіки. Наприклад, США, Німеччина та Японія входять до групи розвинених економік, тоді як Китай, Індія та Бразилія є економіками, що розвиваються. Країни з перехідною економікою, такі як Україна та Росія, знаходяться на шляху до побудови ринкових економічних систем.

Таблиця 1.2 – Класифікація країн за Міжнародним Валютним Фондом

Категорія	Опис	Приклади країн
1	2	3
Розвинені економіки	Високий рівень доходу, розвинена інфраструктура	США, Німеччина, Японія
Економіки, що розвиваються	Відносно високий рівень економічного розвитку	Китай, Індія, Бразилія
Країни з перехідною економікою	Переходять від планової до ринкової економіки	Україна, Росія, Казахстан

Джерело: складено автором на основі [2]

Однією з найбільш поширених класифікацій є класифікація за індексом людського розвитку (ІЛР), який розроблений Програмою розвитку ООН (ПРООН). Цей індекс враховує не лише економічні показники, але й інші важливі аспекти розвитку, такі як освіта, тривалість життя та рівень життя. За ІЛР країни поділяються на чотири категорії: країни з дуже високим рівнем людського розвитку, з високим рівнем, з середнім рівнем та з низьким рівнем людського розвитку. Наприклад, Норвегія, Швейцарія та Ірландія належать до

країн з дуже високим рівнем людського розвитку, тоді як Нігер та Центральноафриканська Республіка мають низький рівень людського розвитку.

Таблиця 1.3 – Класифікація країн за Організацією Об'єднаних Націй

Категорія	Опис	Приклади країн
1	2	3
Дуже високий рівень людського розвитку	Високий ІЛР	Норвегія, Швейцарія, Ірландія
Високий рівень людського розвитку	Досить високий ІЛР	Китай, Мексика, Туреччина
Середній рівень людського розвитку	Середній ІЛР	Індія, Єгипет, Південна Африка
Низький рівень людського розвитку	Низький ІЛР	Афганістан, Нігер, Чад

Джерело: складено автором на основі [3]

Інша важлива класифікація, яку використовує Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), зосереджується на рівні інфраструктури та технологічного розвитку. ОЕСР поділяє країни на членів та партнерів, і цей поділ допомагає оцінити потенціал країн до впровадження інновацій та участі в глобальній економіці. Наприклад, США, Японія та більшість країн Європейського Союзу є членами ОЕСР, що свідчить про їхній високий рівень інфраструктури та технологічного розвитку [4].

Деякі класифікації враховують також екологічні показники. Наприклад, Всесвітній економічний форум розробляє Індекс конкурентоспроможності, який включає такі фактори, як якість інфраструктури, макроекономічне середовище, здоров'я, освіта, а також стійкість до екологічних викликів. Цей індекс дозволяє порівнювати країни за рівнем їх готовності до економічного зростання в умовах сталого розвитку. Наприклад, Швейцарія, Сінгапур та США займають високі позиції в цьому рейтингу.

Варто також зазначити, що різні організації використовують власні методології та критерії для класифікації країн, що може призводити до різних

результатів. Це підкреслює важливість комплексного підходу до аналізу економічного розвитку, який враховує різні аспекти та показники.

Класифікація країн за економічним розвитком має важливе практичне значення. Вона використовується для визначення пріоритетів у міжнародному співробітництві, розробки стратегій розвитку, а також для прийняття інвестиційних рішень. Різні категорії країн потребують різних підходів та інструментів для стимулювання їхнього економічного зростання та підвищення добробуту населення.

Крім того, такі класифікації допомагають урядам і міжнародним організаціям краще розуміти глобальні економічні тенденції та виявляти проблеми, що потребують негайного втручання. Вони також сприяють розробці більш ефективних політик, спрямованих на зменшення бідності, покращення освіти, охорони здоров'я та забезпечення сталого розвитку.

Таким чином, класифікація країн за економічним розвитком є важливим інструментом для аналізу глобальної економіки і розробки стратегій, що сприяють економічному зростанню та покращенню якості життя людей у всьому світі.

1.2 Історія розвитку економіки Китаю

Китай був однією з найбідніших країн світу до соціалістичної революції 1949 р. У ранню революційну епоху Китай щосили намагався подолати свою руйнівну напівколоніальну спадщину, що характеризується середньовічними умовами сільськогосподарської економіки та слабкістю його промислової бази. Якщо відкинути історію, то Китай є найбільшою країною за чисельністю населення, на яку нині припадає 22% населення світу. Це йде пліч-о-пліч із проблемою нестачі ресурсів у Китаї, яка є структурною перешкодою, що обмежує його потенціал розвитку. Китай володіє лише 7% світових орних земель і ресурсів прісної води та 8% світових природних ресурсів. Крім того, тільки 19% площі його поверхні придатні для проживання людей, а 65% площі

вкрито пересіченою місцевістю, що серйозно підриває сільськогосподарські можливості Китаю [5].

Незважаючи на такі негаразди, Китай розробив зразкову модель економічного розвитку, яка надихає більшу частину світу, що розвивається.

Коріння китайського економічного дива можна простежити до ранньої фази китайської революції під керівництвом Мао (1949-1976 рр.) (рис. 1.1).

Рисунок 1.1 – Етапи розвитку економіки КНР за моделлю «Великого поштовху»

Джерело: побудовано автором на основі [5]

Керівництво Мао прийняло те, що можна було б назвати «стратегією великого поштовху» для швидкої індустріалізації, щоб швидко наздогнати західні держави, яким колись удалося перетворити Китай на напівколонію. Ця стратегія спирається на централізоване планування, за допомогою якого держава «спрямовує максимально можливі інвестиції у важку промисловість» і «мобілізує заощадження та інвестиції, жертвуючи сьогоdnішнім споживанням заради блага майбутніх поколінь». Справді, модель «великого поштовху» як економічний термін, який можна узагальнити на інші країни, знайшла своє найрізкіше вираження в китайському контексті під назвою «Великий стрибок уперед», що було частиною другого п'ятирічного плану

Китаю (1958-1962 рр.). При цьому загальна тенденція, що характеризувала період між першою п'ятирічкою і п'ятою п'ятирічкою (1953-1980 рр.), здебільшого відповідала моделі «великого поштовху»: У 1953 р. центральний уряд запустив свій перший п'ятирічний план (1953-1957 рр.), метою якого було перетворити Китай з аграрної країни на передову індустріальну країну з упором на розвиток важкої промисловості. У наступних п'яти п'ятирічних планах наголос буде зроблено на сільськогосподарський і промисловий розвиток. Другий п'ятирічний період (1958-1963 рр.) продовжив промисловий розвиток, зосереджений на важкій промисловості.

Основними завданнями третього (1966-1970 рр.) були розвиток сільського господарства і зміцнення базових галузей промисловості. Четвертий (1971-1975 рр.) поставив цілі щодо збільшення виробництва сільського господарства і промисловості та інвестицій в інфраструктуру. П'ятий фінансовий рік (1976-1980 рр.) поставив за мету створити незалежну і відносно цілісну промислову систему [5].

До 1979 р. Китай, під керівництвом голови Мао Цзедуна, підтримував централізовану планову, або командну, економіку. Значна частка економічного виробництва країни спрямовувалася і контролювалася державою, яка встановлювала виробничі цілі, контролювала ціни і розподіляла ресурси в більшій частині економіки. У 1950-х рр. усі індивідуальні селянські господарства Китаю були колективізовані у великі комуни. Щоб підтримати швидку індустріалізацію, центральний уряд здійснив масштабні інвестиції у фізичний і людський капітал протягом 1960-х і 1970-х рр. В результаті, до 1978 р. майже три чверті промислового виробництва вироблялося централізовано контрольованими державними підприємствами відповідно до централізовано запланованих обсягів виробництва. Приватні підприємства та фірми з іноземними інвестиціями взагалі були заборонені.

Головна мета китайського уряду полягала в тому, щоб зробити економіку Китаю відносно самодостатньою. Зовнішня торгівля обмежувалася придбанням тих товарів, які не могли бути вироблені або отримані в Китаї.

Така політика створювала викривлення в економіці. Оскільки більшістю аспектів економіки керував центральний уряд, не існувало ринкових механізмів для ефективного розподілу ресурсів, відповідно, у фірм, робітників і фермерів було мало стимулів для підвищення продуктивності або зацікавленості в якості виробленої продукції (оскільки вони були в основному зосереджені на виробничих цілях, встановлених урядом) [6].

Економічні реформи призвели до підвищення ефективності економіки, що сприяло зростанню виробництва та збільшенню ресурсів для додаткових інвестицій в економіку. Китай історично підтримував високу норму заощаджень. На момент початку реформ у 1979 р., внутрішні заощадження як відсоток від ВВП становили 32%. Однак більшість китайських заощаджень у цей період були сформовані за рахунок прибутків державних підприємств, які використовувалися центральним урядом для внутрішніх інвестицій. Економічні реформи, які включали децентралізацію економічного виробництва, призвели до значного зростання заощаджень китайських домогосподарств, а також корпоративних заощаджень [5].

Як результат, валові заощадження Китаю у відсотках до ВВП є найвищими серед великих економік. Високий рівень внутрішніх заощаджень дозволив Китаю підтримувати високий рівень інвестицій. Фактично, валові внутрішні заощадження Китаю у відсотках до ВВП значно перевищують рівень внутрішніх інвестицій, що зробило Китай великим чистим світовим кредитором.

Деякі економісти дійшли до висновку, що зростання продуктивності (тобто підвищення ефективності) стало ще одним важливим фактором швидкого економічного зростання Китаю. Підвищення продуктивності було спричинене значною мірою перерозподілом ресурсів на більш продуктивне використання, особливо в секторах, які раніше жорстко контролювалися центральним урядом, таких як сільське господарство, торгівля та сфера послуг. Наприклад, сільськогосподарські реформи сприяли зростанню виробництва, звільнивши працівників для працевлаштування у більш продуктивному

виробничому секторі. Децентралізація економіки Китаю призвела до зростання недержавних підприємств (наприклад, приватних фірм), які, як правило, займалися більш продуктивною діяльністю, ніж централізовано контрольовані державні підприємства, і були більш ринково орієнтованими та більш ефективними. Крім того, більша частка економіки (переважно експортний сектор) піддавалася впливу конкурентних сил. Місцевим та обласним органам влади було дозволено створювати та управляти різними підприємствами без втручання з боку уряду. Крім того, ПІІ в Китаї принесли з собою нові технології та процеси, які підвищили ефективність [7].

Китай зараз переживає серйозну реструктуризацію своєї економічної моделі. Політика, яка застосовувалася в минулому для забезпечення швидкого економічного зростання за будь-яку ціну, була дуже успішною. Однак така політика спричинила низку витрат:

- сильне забруднення навколишнього середовища;
- збільшення нерівності доходів, надлишкові потужності в багатьох галузях промисловості;
- неефективна фінансова система;
- зростання корпоративного боргу;
- численні дисбаланси в економіці).

Тому багато економістів вважають, що стара модель зростання більше не є життєздатною. Китай намагається розробити нову модель зростання («нову норму»), яка сприятиме більш стійкому (і менш витратному) економічному зростанню, що робить більший акцент на приватному споживанні та інноваціях як нових рушійних силах китайської економіки. Впровадження нової моделі зростання, яка підтримує здорове економічне зростання, може виявитися складним завданням, якщо Китай не зможе ефективно впровадити нові економічні реформи.

Багато аналітиків попереджають, що без таких реформ Китай може зіткнутися з періодом стагнації економічного зростання і рівня життя - станом, який економісти називають «пасткою середнього доходу».

1.3 Зовнішня політика Китаю

Зовнішня політика Китаю в сучасну епоху є складним і багатовекторним явищем, що охоплює економічні, військові, дипломатичні та ідеологічні аспекти. Лідери західних держав постійно критикують китайський політичний режим, проте

Китай підкорив світ своєю традиційною культурою та цінностями, а також поширив знання про багату культурну спадщину серед населення світу. Велика кількість уявлень, звичаїв, суспільних практик, віросповідань, різноманітність культур та відмінність у рівні розвитку країни зумовлюють складність відносин Китаю з суміжними державами [8].

На міжнародній політичній арені Китай є однією з найважливіших держав. Він бере участь у різних політичних форматах, таких як БРІКС та Велика Двадцятка. Китай становить понад 60% від загального ВВП БРІКС, що робить його найбільшим членом групи. Це економічне домінування дозволяє Китаю значно впливати на політику та рішення групи, використовуючи БРІКС як платформу для просування своїх інтересів на глобальній арені.

Китай є одним із найсильніших прихильників розширення БРІКС. На останньому саміті було оголошено про запрошення шести нових країн приєднатися до БРІКС у 2024 р.: Аргентина, Єгипет, Ефіопія, Іран, Саудівська Аравія та Об'єднані Арабські Емірати. Це підвищить вплив групи на світовій арені, збільшуючи її сумарний ВВП приблизно на 13% [9].

G20 є важливою платформою для Китаю для зміцнення своєї м'якої сили та збільшення своєї ролі в глобальних справах. Китай використовує цей форум для просування своїх ініціатив, таких як Азійський банк інфраструктурних інвестицій (АБІІ) та Ініціатива "Пояс і шлях", демонструючи свої інвестиційні можливості та вплив у міжнародній фінансовій архітектурі [10].

Крім цього, Китай відіграє важливу і багатогранну роль в Організації Об'єднаних Націй (ООН), особливо в миротворчих операціях. Як постійний член Ради Безпеки ООН, Китай має значний вплив в організації. Він є другим за величиною фінансовим донором миротворчого бюджету ООН, покриваючи

приблизно 15% витрат, і збільшив свої кадрові внески, що робить його найбільшою країною, яка надає війська серед постійних членів Ради Безпеки.

Участь Китаю в миротворчій діяльності ООН виходить за рамки простого фінансового та кадрового внеску. Він бере активну участь у формуванні миротворчої політики, приділяючи особливу увагу питанням безпеки та захисту миротворців. Китай спонсорує різні ініціативи через Фонд миру і розвитку ООН, які включають проекти, спрямовані на підвищення безпеки миротворців і підтримку операцій в Африці [11].

Крім того, внески Китаю мають стратегічний характер і відповідають його ширшим зовнішньополітичним цілям. Його розгортання в Африці, де дислокується більшість миротворців ООН, тісно пов'язане з його економічними інтересами на континенті. Китайські миротворці присутні в таких країнах, як Південний Судан, Малі та Демократична Республіка Конго, де Китай має значні інвестиції

Під керівництвом президента Сі Цзіньпіна Китай активно просуває свої інтереси на міжнародній арені, прагнучи стати провідною світовою державою. Сучасна зовнішня політика Китаю відзначається високою амбіційністю та активністю на міжнародній арені. Під керівництвом президента Сі Цзіньпіна Китай прагне зміцнити свої позиції як глобального лідера, просуваючи власні економічні і політичні моделі та активно впливаючи на структури глобального управління [12].

Як демонструє табл. 1.4, багато форумів мають досить широке охоплення сфер співробітництва.

Однак Форум Китайсько-Африканського Співробітництва (FOCAS) видається досить унікальним, оскільки він не тільки був першим з багатосторонніх форумів, але й має найбільшу кількість учасників, а коли йдеться про плани співпраці, то він має конкретні фінансові цілі та нові інструменти (багато інших форумів не мають таких - вони дуже загальні), а там, де такі цілі є, вони набагато більші, ніж на інших форумах.

Таблиця 1.4 – Платформи багатостороннього партнерства Китаю

Китайські партнерства	Рік створення	Кількість учасників з інших країн	Головні оголошення на останньому заході
1	2	3	4
Форум з питань китайсько-африканського співробітництва (FOCAC)	2000	53 африканські країни та Комісія Африканського Союзу (АС)	Обіцяно 60 млрд дол. США: 20 млрд США у вигляді нових кредитних ліній; 15 млрд дол. США у вигляді іноземної допомоги у вигляді грантів, безвідсоткових позик або пільгових кредитів; 10 млрд дол. США для спеціального фонду фінансування розвитку; і 5 млрд дол. США для спеціального фонду фінансування імпорту з Африки. Решта 10 млрд дол. США надійде від китайських компаній
Шанхайська організація співробітництва (ШОС)	2001	7 країн Азії	31 млн дол. США допомоги Талібану
Форум економічного та торговельного співробітництва між Китаєм та португаломовними країнами (Форум Макао)	2003	8 португаломовних країн	Використовувати Фонд Шовкового шляху, Фонд співробітництва та розвитку для започаткування великих проєктів співпраці; сприяти його зусиллям зі створення сервісних платформ для ділового співробітництва: побудувати добре функціонуючі конференц-центри для ділового співробітництва.
Китайсько-арабський форум співробітництва (CASCF)	2004	21 країна-член Ліги арабських держав	Декларація з різних питань, включаючи співпрацю в галузі охорони здоров'я та безпеки, план реалізації шести проєктів співпраці, які мають бути реалізовані протягом 2022-2024 рр. відповідно до «Плану виконання».
Китайсько-тихоокеанський форум економічного розвитку та співробітництва острівних країн (Форум CPIC)	2006	10 острівних країн Тихоокеанського регіону	Підписано «Програму дій з економічного співробітництва та розвитку» з 8 широкими заходами в різних секторах (наприклад, туризм, інфраструктура, торгівля, інвестиції), а також План дій щодо співробітництва в галузі сільського господарства на 2022-2024 рр.

Продовження таблиці 1.4

1	2	3	4
Форум Китаю та Співтовариства держав Латинської Америки і Карибського басейну (Форум Китай-СЕЛАК)	2015	33 країни Латинської Америки та Карибського басейну	Після форуму 2022 р. не було опубліковано жодного плану співпраці, однак план співпраці на 2015-2020 рр. містив цілі щодо обсягів торгівлі (500 млрд дол. США) та ППІ (250 млрд дол. США), конкретні фонди, такі як на сільське господарство, стипендії та навчання тощо.

Джерело: [13]

Одним із ключових інструментів зовнішньої політики Китаю є ініціатива «Один пояс, один шлях» (Belt and Road Initiative), яка спрямована на розвиток інфраструктури та посилення економічних зв'язків з країнами Азії, Африки та Європи. Ця ініціатива не лише сприяє економічному зростанню Китаю, але й підвищує його вплив у глобальній економіці. Завдяки масштабним інвестиціям у транспортні коридори та інфраструктурні проекти, Китай зміцнює свої позиції як глобальний економічний гравець.

«Один пояс, один шлях» включає будівництво залізниць, доріг, портів та інших важливих об'єктів інфраструктури, що допомагає створювати нові можливості для торгівлі та інвестицій. Китай активно співпрацює з країнами-партнерами, надаючи їм фінансову підтримку через Китайський банк розвитку та Азійський банк інфраструктурних інвестицій. Ця ініціатива також сприяє розвитку міжлюдських зв'язків та культурного обміну, що допомагає зміцнити позитивний образ Китаю у світі [14].

Поряд з економічною експансією, Китай також посилює свою військову присутність у стратегічно важливих регіонах, таких як Південно-Китайське море, де він будує військові об'єкти на спірних островах. Також значною частиною зовнішньої політики Китаю є дипломатичні зусилля щодо зміцнення зв'язків з країнами Глобального Півдня, зокрема з африканськими та мусульманськими державами, що дає можливість Китаю мати підтримку у міжнародних організаціях, таких як ООН, особливо в питаннях, що

стосуються національних інтересів, таких як Тайвань, Сіньцзян та права людини.

Висновки до розділу 1

Дослідивши теоретичні засади економічного розвитку країн світу в умовах глобалізації, можна побачити різні шляхи та моделі, які привели до успіху. Китай, що до соціалістичної революції 1949 року був однією з найбідніших країн світу, зазнав трансформацій завдяки централізованому плануванню та стратегії швидкої індустріалізації, яку впровадив Мао Цзедун. Економічні реформи, розпочаті в 1979 році, підвищили продуктивність і ефективність, збільшивши внутрішні заощадження та сприяючи економічному зростанню. Сьогодні Китай активно зміцнює свої міжнародні позиції через ініціативу "Один пояс, один шлях" та співпрацю в рамках організацій, таких як БРІКС і G20, демонструючи свій вплив і економічну міць на глобальній арені.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ КИТАЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

2.1 Динаміко-структурний аналіз зовнішньоекономічної діяльності Китаю

На сьогодні Китайська Народна Республіка (КНР) є однією з найвпливовіших держав з передовою економікою не тільки в азійському регіоні, але й у всьому світі. Економіка КНР протягом останніх десятиліть впевнено зростає швидкими темпами. Наразі Китай посідає друге місце (після США) за ВВП. Однак країна не зупиняється на досягнутому та прагне зайняти лідируючу позицію.

Незважаючи на високий показник ВВП, Китай не може похизуватись такими ж здобутками стосовно ВВП на душу населення. Причиною цього слугує велика кількість населення (1,43 млрд осіб станом на початок 2023 р.) [15]. Через це Піднебесна вважається країною, що розвивається, а не високорозвиненою державою. Динаміка ВВП та ВВП на душу населення за період 2013-2022 рр. представлені на рис. 2.1.

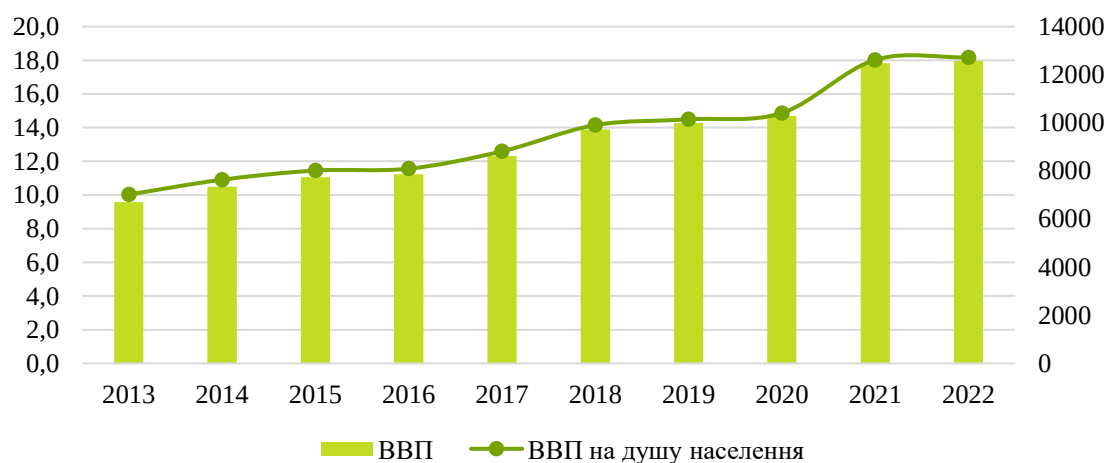

Рисунок 2.1 – Динаміка ВВП (ліва шкала, у трлн дол. США) та ВВП на душу населення (права шкала, дол. США) Китаю за 2013-2022 рр.

Джерело: [16]

Згідно з даними, представленими на рис. 2.1, спостерігається постійне зростання ВВП Китаю. Навіть незважаючи на пандемію COVID-19, у 2020 р. ВВП країни збільшився на майже 408 млрд дол. США, що свідчить про міцність економіки країни. Більше того, в 2021 р. темп приросту даного показника значно пришвидшився. Таким чином, вже у 2022 р. ВВП Китаю досягнув позначки у 17,96 трлн дол. США. Відповідно ВВП на душу населення також має тенденцію до зростання.

Як відомо, Китай є потужним торговельним партнером для багатьох країн, а також головним експортером у світі. Він виробляє усе: від дрібниць до високотехнологічних товарів. Згідно з даними рис. 2.2, спостерігається позитивний торговельний баланс (сальдо торгівлі) Китаю протягом аналізованого періоду. Оскільки обсяги експорту та імпорту товарів та послуг Китаю збільшуються, відповідно зростають і їхні частки у загальносвітовій торгівлі. Таким чином, станом на 2022 р. частка експорту Китаю у загальносвітовому експорті становить 12,05 % (3,77 трлн дол. США), частка імпорту у загальносвітовому імпорті – 10,24 % (3,14 трлн дол. США), а загальна частка торгівлі Китаю у світовій торгівлі – 11,15 % (6,91 трлн дол. США).

Рисунок 2.2 – Динаміка експорту та імпорту товарів та послуг Китаю за 2013-2022 рр. (ліва шкала, у трлн дол. США), його торговельний баланс (права шкала, млрд дол. США)

Джерело: [17]

Для того, щоб зрозуміти, що впливає найбільше на ріст економіки КНР, потрібно провести кореляційно-регресійний аналіз. Для дослідження було відібрано ряд факторів, які теоретично можуть впливати на результуючу змінну Y – валовий внутрішній продукт Китаю, трлн дол. США, серед них: X_1 – експорт Китаю до США, млрд дол. США; X_2 – імпорт Китаю з США, млрд дол. США; X_3 – ПП до Китаю, млрд дол. США, X_4 – ПП з Китаю, млрд дол. США; X_5 – ІСЦ, % (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Вихідні дані для побудови моделі за 2013-2022 рр.

Роки	ВВП, трлн дол. США (Y)	Експорт Китаю до США, млрд дол. США (X1)	Імпорт Китаю з США, млрд дол. США (X2)	ПП до Китаю, млрд дол. США (X3)	ПП з Китаю, млрд дол. США (X4)	ІСЦ, % (X5)
1	2	3	4	5	6	7
2013	9,57	369,06	153,39	290,9	73	2,57
2014	10,48	397,1	160,06	268,1	123,1	2,05
2015	11,06	410	148,69	242,5	174,4	1,54
2016	11,23	385,68	135,12	174,7	216,4	2,12
2017	12,31	430,33	154,44	138,3	166,1	1,52
2018	13,89	479,28	156,02	235,4	143	1,93
2019	14,28	419,32	123,79	187,2	136,9	2,9
2020	14,69	452,49	136,34	253,1	153,7	2,49
2021	17,82	577,13	180,97	344,1	178,8	0,85
2022	17,96	582,76	178,96	189,1	149,7	1,88

Джерело: побудовано автором на основі [17]

Для більш наочного подання, вхідні дані було зведено до кореляційної матриці, яка використовується для вимірювання сили взаємозв'язку між обраними факторними величинами та результативним показником (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Кореляційна матриця моделі

	Експорт Китаю до США, млрд дол. США (X1)	Імпорт Китаю з США, млрд дол. США (X2)	ПП до Китаю, млрд дол. США (X3)	ПП з Китаю, млрд дол. США (X4)	ІСЦ, % (X5)
1	2	3	4	5	6
Експорт Китаю до США, млрд дол. США (X1)	1				

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6
Імпорт Китаю з США, млрд дол. США (X2)	0,7155	1			
ППІ до Китаю, млрд дол. США (X3)	0,2049	0,4092	1		
ППІ з Китаю, млрд дол. США (X4)	0,2299	-0,0624	-0,3194	1	
ІСЦ, % (X5)	-0,5445	-0,7217	-0,2604	-0,4861	1

Джерело: побудовано автором на основі [17]

Умовою побудування багафакторної регресії є те, що незалежні змінні не повинні між собою корелювати (явище мультиколінеарності). Якщо б розраховані величини демонстрували, що кореляція достатня або тісна, то такі незалежні змінні використовувати було би не доцільно. У даному випадку кореляція варіюється між 0,1 до 0,7 (за модульними значеннями), тобто зв'язок за шкалою Чеддока слабкий та помірний.

За допомогою інструменту аналізу «Регресія» зроблено кореляційно-регресійний аналіз (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Звіт з регресійного аналізу початкових даних

Показники	Коефіцієнти	Стандартна помилка	t-статистика	P-Значення
1	2	3	4	5
ВВП, тлрн дол. США (Y)	1,1303	5,5969	0,2020	0,8498
Експорт Китаю до США, млрд дол. США (X1)	0,0498	0,0037	13,3145	0,0002
Імпорт Китаю з США, млрд дол. США (X2)	-0,0693	0,0256	-2,7080	0,0536
ППІ до Китаю, млрд дол. США (X3)	0,0009	0,0033	0,2653	0,8039
ППІ з Китаю, млрд дол. США (X4)	-0,0017	0,0089	-0,1904	0,8583
ІСЦ, % (X5)	0,2210	0,7254	0,3046	0,7759

Джерело: побудовано автором на основі [17]

За допомогою цього звіту, було проведено аналіз. Таким чином, за допомогою методу відкидання змінних, де Р-значення $> 0,05$, були вилучені такі показники, як ППІ до Китаю, млрд дол. США (X3), ППІ з Китаю, млрд дол. США (X4), ІСЦ, % (X5).

Таким чином, в результаті відбору залишилось два фактори, що впливають на ріст ВВП КНР – це коефіцієнти експорту Китаю до США, млрд дол. США (X1), імпорту Китаю з США, млрд дол. США (X2) (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Звіт з регресійного аналізу кінцевих даних

Показники	Коефіцієнти	Стандартна помилка	t-статистика	P-Значення
1	2	3	4	5
ВВП, трлн дол. США (Y)	2,0894	1,1539	1,8108	0,1131
Експорт Китаю до США, млрд дол. США (X1)	0,0490	0,0026	18,8795	2,91E-07
Імпорт Китаю з США, млрд дол. США (X2)	-0,0710	0,0107	-6,6079	0,0003

Джерело: побудовано автором на основі [17]

Потрібно проаналізувати регресійну статистику для оцінки значущості взаємозв'язків між змінними і визначення статистичної значущості цих взаємозв'язків.

Згідно табл. 2.5, множинний $R=0,9924$, що демонструє між змінними дуже сильна лінійну залежність. Це означає, що зміна однієї змінної практично завжди супроводжується зміною іншої змінної у відомому напрямку.

Щодо R-квадрату, то його коефіцієнт становить 0,9848, що означає, що приблизно 98.48% варіації залежної змінної пояснюється змінними, що включені у модель.

Значення стандартної помилки дорівнює 0,4101. Це вимірює дисперсію помилок у прогнозуванні залежної змінної моделлю. Чим менше значення стандартної помилки, тим краще точність прогнозів моделі.

На основі наданих даних про коефіцієнти регресії, стандартну помилку, t-статистику і Р-значення можна побудувати рівняння множинної лінійної

регресії для прогнозу значення ВВП (Y) за допомогою двох незалежних змінних: Експорту Китаю до США (X1) і Імпорту Китаю з США (X2).

Таблиця 2.5 – Регресійна статистика

Регресійна статистика	
1	2
Множинний R	0,9924
R-квадрат	0,9848
Нормований R-квадрат	0,9805
Стандартна помилка	0,4101
Спостереження	10

Джерело: побудовано автором на основі [17]

Рівняння регресії в даному випадку виглядає наступним чином:

$$Y = 2,0894 + 0,0490X_1 - 0,0710X_2 \quad (2.1)$$

Отже, кожен додатковий млрд дол. США у вартості експорту збільшує очікуване значення ВВП на 0,0490 трлн дол. США, при умові, що інші фактори залишаються незмінними, а також кожен додатковий млрд дол. США у вартості імпорту зменшує очікуване значення ВВП на 0,0710 трлн дол. США, при умові, що інші фактори залишаються незмінними.

Щодо структури експорту Китаю, то вона виглядає наступним чином (рис. 2.3). Майже половину становлять машини та транспортне обладнання (1671,2 млн дол. США або 46,5%). Близько 1390 млн дол. США складають інші промислові вироби та товари, 313,2 млн дол. США – хімічна продукція. На інші товарні позиції припадає 220,12 млн дол. США. До них належать їжа та живі тварини, що становлять 2%, мінеральне паливо – також 2%, золото – 1% та сировина, напої та тютюн – ще 1%.

Щодо структури імпорту Китаю, то вона містить такі ж складові, як і структура експорту, тільки з іншими відсотковими співвідношеннями (рис. 2.3). Найбільшу частку також становлять машини та транспортне обладнання (904,5 млн дол. США або 33,3%). Близько 535,3 млн дол. США

складає мінеральне паливо, 401,8 млн дол. США – сировина, 262,8 млн дол. США – хімічна продукція, 199,7 млн дол. США – промислові товари. Інші промислові вироби становлять 172,3 млн дол. США, їжа та живі тварини – 131,4 млн дол. США, золото – 84,4 млн дол. США. На тваринні й рослинні олії, напої та тютюн припадає 23,57 млн дол. США або 1%.

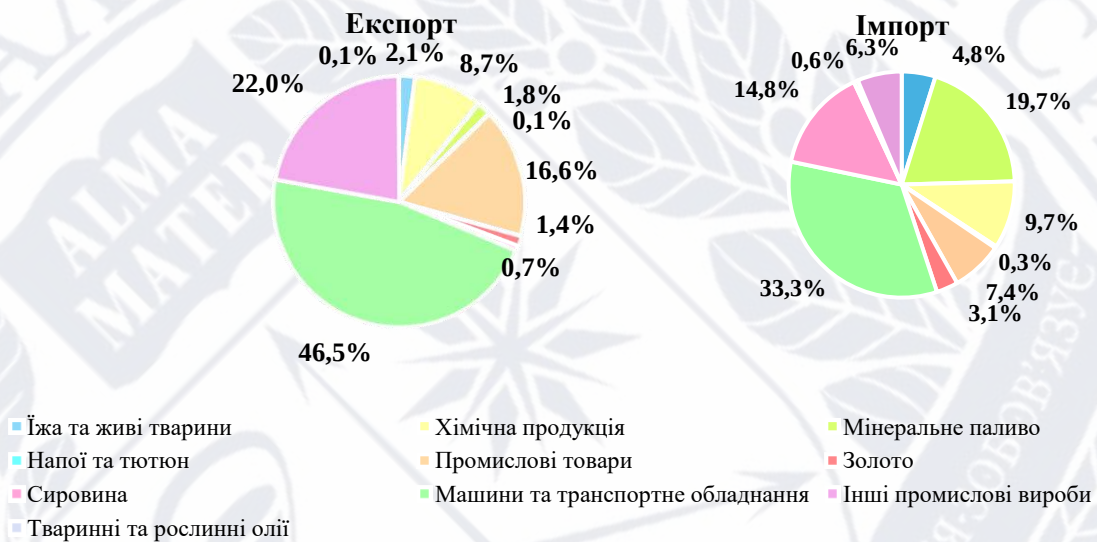

Рисунок 2.3 – Структура експорту та імпорту Китаю за товарними позиціями за 2022 р., %

Джерело: [17]

За даними UNCTAD, у 2022 р. структура експорту та імпорту послуг Китаю виглядала наступним чином (рис. 2.4). Найбільша частина зовнішньої торгівлі послугами припадає саме на транспортні послуги: 35,1% або 148,8 млн дол. США в експорті та 36,3% або 168,8 млн дол. США в імпорті. Крім того, вагомі частини в структурі експорту складають бізнес та ІТ-послуги, що становлять разом 183,9 млн дол. США. У структурі імпорту значні обсяги займають туристичні та бізнес-послуги 170,2 млн дол. США.

Відносно незначні частки в структурі експорту послуг становлять послуги, пов'язані з товарами (28,5 млн дол. США) та будівельні (26,3 млн дол. США), а в структурі імпорту – ліцензійні (44,6 млн дол. США) та ІТ (38,3 млн дол. США).

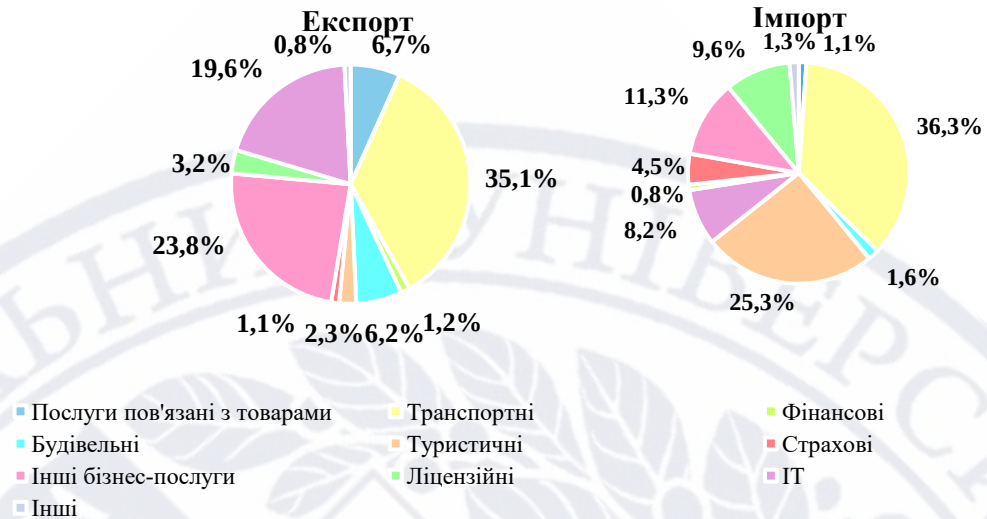

Рисунок 2.4 – Структура експорту та імпорту послуг Китаю у 2022 р., %
Джерело: [17]

КНР є першою за обсягами експорту та другою за обсягами імпорту країною у світі. Більш того, вона є головним партнером для 38 країн різних регіонів та економічного становища. Згідно з рис. 2.5, головними партнерами Китаю по експорту станом на 2022 р. є такі держави: на першому місці США (582,8 млрд дол. США), на другому – Японія (172,9 млрд дол. США), на третьому – Південна Корея (162,6 млрд дол. США). Головними партнерами Китаю по імпорту є: на першому місці – Південна Корея (199,7 млрд дол. США), на другому – Японія (184,5 млрд дол. США), на третьому – США (179,0 млрд дол. США). Варто зауважити, що експорт товарів до США значно випереджає експорт до інших країн [18].

Рисунок 2.5 – Географічна структура торгових партнерів Китаю у 2022 р.,
млрд дол. США

Джерело: [17]

Можна припустити, що в подальшому відбудуться певні зміни в географічній структурі експорту з огляду на те, що китайські експортери, ймовірно, сфокусують більше уваги на ринках країн – членів Асоціації держав Південно-Східної Азії, Центральної Азії та загалом на країнах, пов'язаних з ініціативою «Один пояс, один шлях», через скорочення попиту з боку ЄС, США, Великої Британії, Канади, Нової Зеландії, Тайваню (Китай), Гонконгу (Китай) [18].

2.2 Оцінка інвестиційної діяльності та її вплив на економічне лідерство Піднебесної

Упродовж останніх десятиліть Китай став одним із провідних гравців на глобальному інвестиційному ринку. Вихід на міжнародні ринки, започаткований наприкінці 1970-х рр. під керівництвом Ден Сяопіна, відкрив двері для масивних інвестицій, як внутрішніх, так і зовнішніх. Внутрішні інвестиції, що підтримуються високим рівнем національних заощаджень, значно підвищили інфраструктурну базу країни, сприяючи швидкій урбанізації та індустріалізації [20].

Вступ Китаю до СОТ у 2001 р. суттєво сприяв збільшенню інвестиційних потоків в країну. Так, згідно з даними Світового банку протягом 2013-2022 рр. спостерігалися значні коливання вкладень інвестицій як до Китаю, так і за його межі.

Однак, слід зазначити, що суми, що надходили до країни, значно переважали ті капіталовкладення, що Китай інвестував у інші держави. Динаміка потоків прямих іноземних інвестицій (ПІІ) Китаю за 2013-2022 рр. представлена на рис. 2.6.

КНР залишилася другою країною-реципієнтом прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у світі, поступившись лише Сполученим Штатам, та третьою країною-донор (після США та Японії).

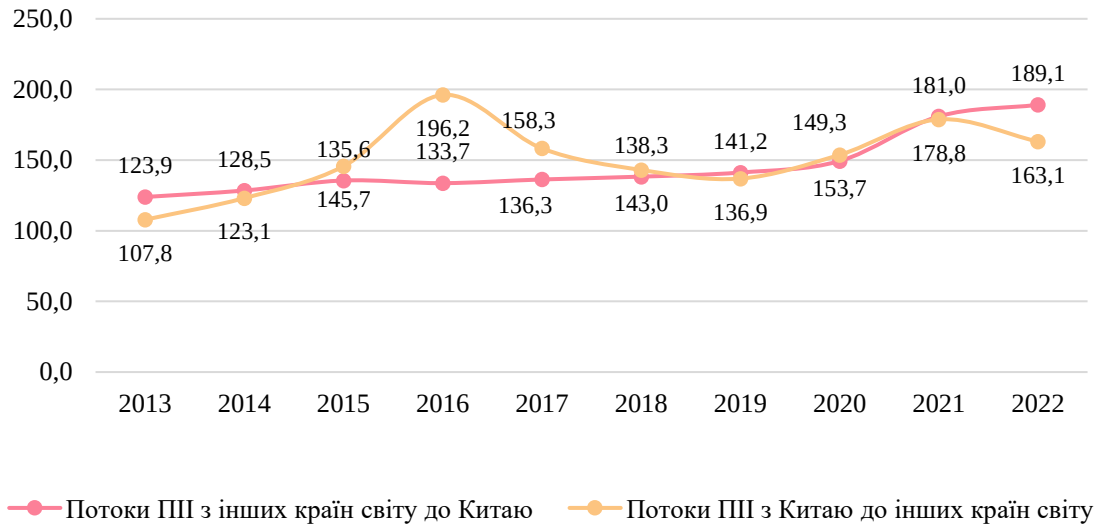

Рисунок 2.6 – Динаміка потоків ПІІ Китаю за 2013-2022 рр., млрд дол. США

Джерело: [17]

У 2022 р. зовнішні потоки ПІІ з Китаю досягли 163,12 млрд дол. США, що на 8,8 % менше порівняно з попереднім роком, що є історично другим найвищим показником. Частка Китаю у світовому відтоку ПІІ склала 9,8%, зменшившись на 0,5 % порівняно з 2021 р. Вхідні інвестиції перевищували зовнішні та становили 189,1 млрд дол. США. Частка притоку ПІІ склала 14,4%, що більше на 2,2%, ніж у 2021 р.

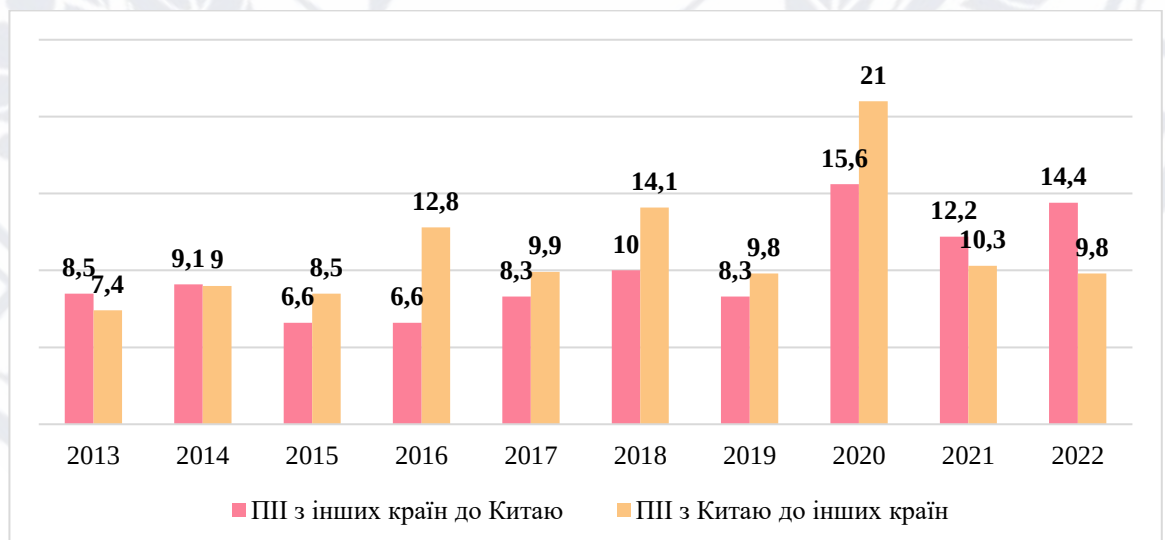

Рисунок 2.7 – Частки потоків ПІІ Китаю за 2013-2022 рр., %

Джерело: [21]

Важливі тенденції виявляються при вивченні регіонального розподілу джерел інвестицій, що надходять до Китаю. У 2022 р. азійські регіони вийшли в лідери, зробивши значний внесок - 78% новостворених підприємств з іноземними інвестиціями (ПІІ) та 86,5% від загального обсягу реалізованих ПІІ. Це свідчить про міцні економічні зв'язки та партнерські відносини Китаю на азійському континенті.

На противагу цьому, інші регіони відігравали різну роль. Африканські ринки внесли 3,4% до новостворених ПІІ, але мали мінімальний вплив – лише 0,2% від загального обсягу реалізованих ПІІ. З іншого боку, європейські ринки, частка яких у новостворених ПІІ становить 7,2%, продемонстрували дещо менший вплив з точки зору загального обсягу реалізованих ПІІ - 6,3% (рис. 2.8). Унікальний сценарій розгорнувся у випадку латиноамериканських джерел ПІІ, де частка новостворених ПІІ становила 1,6%, однак ці інвестиції суттєво вплинули на загальний обсяг реалізованих ПІІ - 4,9%. Це свідчить про відносно більший вплив інвестицій Латинської Америки.

Частка північноамериканських ринків у новостворених ПІІ становила 6,1%, але їхній вплив на загальний обсяг реалізованих ПІІ був обмеженим і становив 1,5%. Аналогічно, на країни Океанії припадає 1,7% новостворених ПІІ зі скромним впливом на загальний обсяг реалізованих ПІІ на рівні 0,6%.

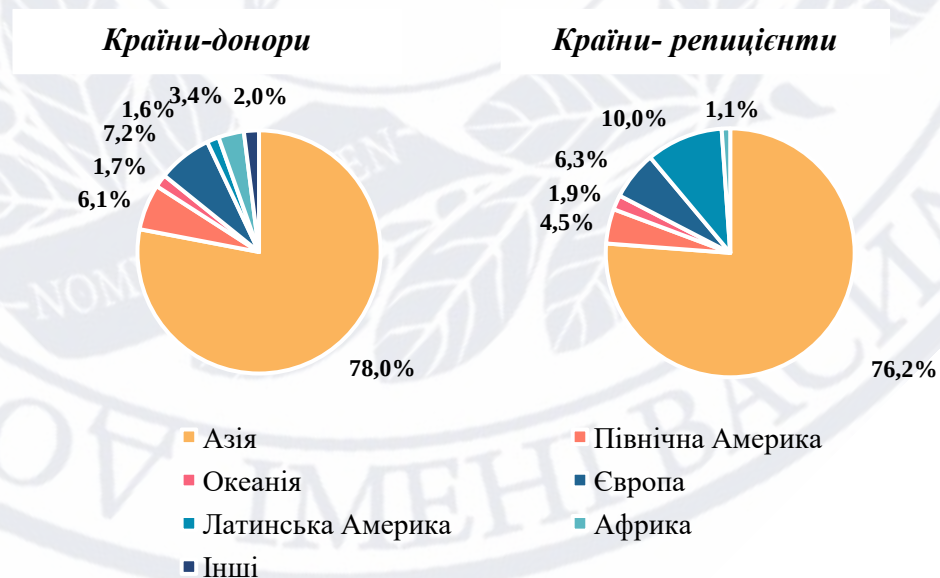

Рисунок 2.8 – Країни-донори та країни-реципієнти ПІІ Китаю за 2022р., %

Джерело: [21; 22]

Понад 70 % інвестиційних потоків було спрямовано в Азійський регіон. У 2022 р. потоки ПІІ в Азію становили 124,28 млрд дол. США, що на 3% менше порівняно з попереднім роком. Це становить 76,2% від загального обсягу відтоку ПІІ в цьому році, що на 4,6% більше, ніж у попередньому році. Серед них інвестиції в Гонконг (Китай) склали 97,53 млрд дол. США. Інвестиції в країни АСЕАН склали 18,65 млрд дол. США із щорічним зменшенням на 5,5%, що становить 15% від загального обсягу інвестицій в Азію.

Інвестиції в Північну Америку склали 7,27 млрд дол. США з 10,5% зростанням, що становить 4,5% потоку ПІІ від загального обсягу. Серед них інвестиції в США склали 7,29 млрд дол. США, що спричинило зростання на 30,6% порівняно з попереднім роком. Інвестиції в Канаду склали 150 млн дол. США з річним зростанням на 83,9%, а інвестиції в Бермудські острови склали - 170 млн дол. США.

Потоки в Океанію становили 3,07 млрд дол. США з щорічним зростанням на 44,8%, що становило 1,9 відтоку ПІІ в основному в Австралію, Папуа-Нову Гвінею, Нову Зеландію та інші країни.

Інвестиції в Латинську Америку склали 16,35 млрд. дол. США, що на 37,5% менше, ніж у попередньому році, і склали 10% відтоку ПІІ того року. Потоки в основному спрямовувалися на Британські Віргінські острови, Кайманові острови, Мексику, Перу, Бразилію, Чилі, Панаму тощо.

Потоки ПІІ в Європу склали 10,34 млрд. дол. США із зменшенням на 4,9% у порівнянні з попереднім роком, що становить 6,3% відтоку ПІІ за рік. Найбільші потоки були спрямовані до Люксембургу, Великої Британії, Німеччини, Швеції, Італії, Угорщини, Російської Федерації, Сербії, Швейцарії, Польщі, Грузії тощо.

Інвестиції в Африку досягли 1,81 млрд дол. США, що на 63,7% менше, ніж у попередньому році, що становить 1,1% потоку ПІІ 2022 р. Потоки в основному спрямовувалися до Південної Африки, Нігеру, ДРК, Єгипту, Кот-д'Івуару, Замбії, Еритреї, Нігерії, Уганди, Маврикію, Гани, Зімбабве тощо.

Таблиця 2.6 – Топ-15 джерел ПІІ Китаю в 2022 р.

Країна	Новостворені підприємства з іноземними інвестиціями, одиниць	Частка, %	Реалізована вартість ПІІ, млн дол. США	Частка, %
1	2	3	4	5
Загальне	38 497	100	1 891,3	100
Гонконг	15 814	41,1	1 372,4	72,1
Сінгапур	1 176	3,1	106	5,6
Віргінські острови	218	0,6	66,3	3,5
Південна Корея	1 593	4,1	66	3,5
Японія	828	2,2	46,1	2,4
Нідерланди	103	0,3	44,9	2,4
Німеччина	422	1,1	25,7	1,4
Кайманові острови	157	0,4	24,2	1,3
США	1 583	4,1	22,1	1,2
Великобританія	609	1,6	16	0,8
Макао	2 313	6,0	12,4	0,7
Малайзія	309	0,8	11,3	0,6
ОАЕ	37	0,1	9,6	0,5
Франція	185	0,5	7,6	0,4
Самоа	65	0,2	7,5	0,4

Джерело: складено автором на основі [21]

У таблиці 2.7 наведено деяке уявлення про зміни, що спостерігаються в 15 найбільших джерелах ПІІ в Китаї, причому саме ОАЕ, Малайзія і Самоа стають новими країнами з найбільшою кількістю джерел ПІІ. Розглядаючи регіон ЄС як важливе джерело прямих іноземних інвестицій у Китай, варто відзначити, що Нідерланди, Німеччина та Франція набувають нових позицій у цій сфері.

Таблиця 2.7 – Основні країни-донори ПІІ до Китаю за 2021-2022 рр.

Місце	2021	2022
1	2	3
1.	Гонконг	Гонконг
2.	Сінгапур	Сінгапур
3.	Віргінські острови	Віргінські острови
4.	Південна Корея	Південна Корея
5.	Японія	Японія
6.	США	Нідерланди (↑5)

Продовження таблиці 2.7

1	2	3
7.	Кайманові острови	Німеччина (↑2)
8.	Макао	Кайманові острови (↓1)
9.	Німеччина	США (↓3)
10.	Великобританія	Великобританія
11.	Нідерланди	Макао (↓3)
12.	Тайвань	Малайзія
13.	Маврикій	ОАЕ
14.	Швейцарія	Франція (↑1)
15.	Франція	Самоа

Джерело: складено автором на основі [22; 23]

У 2022 р. в Китаї спостерігалася сильна динаміка ПІІ, причому 10 провідних провінцій зробили значний внесок у загальнонаціональний показник. Провінціями-лідерами як за кількістю новостворених ПІІ, так і за обсягом реалізованих ПІІ стали Гуандун, Шанхай, Цзянсу, Чжецзян, Фуцзянь, Шаньдун, Пекін, Хайнань, Сичуань і Цзянсі, на які припадає 86,2% і 86% від загальнонаціонального обсягу відповідно.

Регіональний розподіл ще більше висвітлює розподіл ПІІ в Китаї. У 2022 р. новостворені ПІІ у східному, центральному та західному регіонах становили 86,6%, 7% та 6,4% від загальнонаціонального обсягу, тоді як реалізовані ПІІ відображали цю картину на рівні 86,9%, 7,3% та 5,8% відповідно (рис. 2.9).

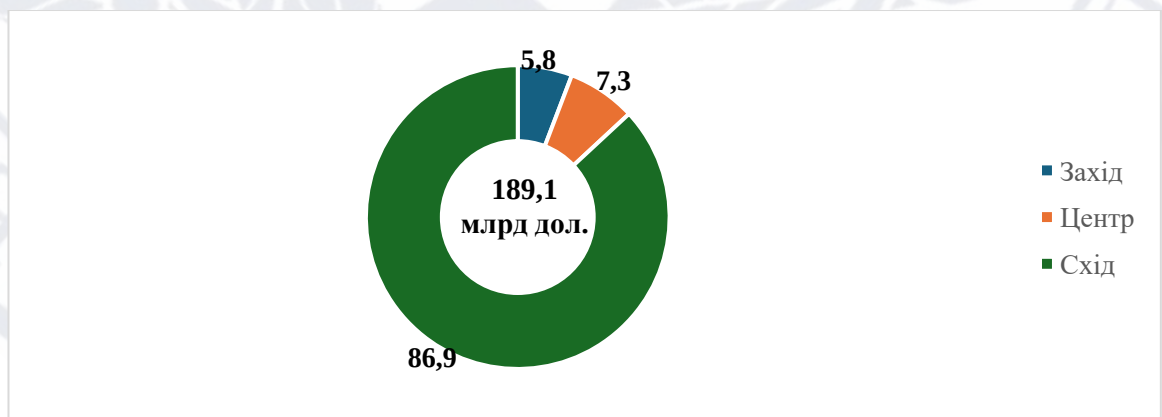

Рисунок 2.9 – Регіональна структура Китаю за надходженнями ПІІ за 2022 р., %

Джерело: побудовано автором на основі [21]

Ці дані підкреслюють економічну важливість і привабливість східного регіону як основного напрямку для іноземних інвестицій у Китаї. Центральний і західний регіони, хоча і зробили значний внесок, відіграли порівняно меншу роль як з точки зору новостворених ПП, так і з точки зору реалізованого обсягу ПП.

Що стосується розподілу за провінціями, то найбільша частка новостворених ПП у 2022 р. припадала на Гуандун, Шанхай та Цзянсу - 13365, 4359 та 3303 відповідно. Вони також були регіонами з найвищою концентрацією реалізованої вартості ПП (рис. 2.10).

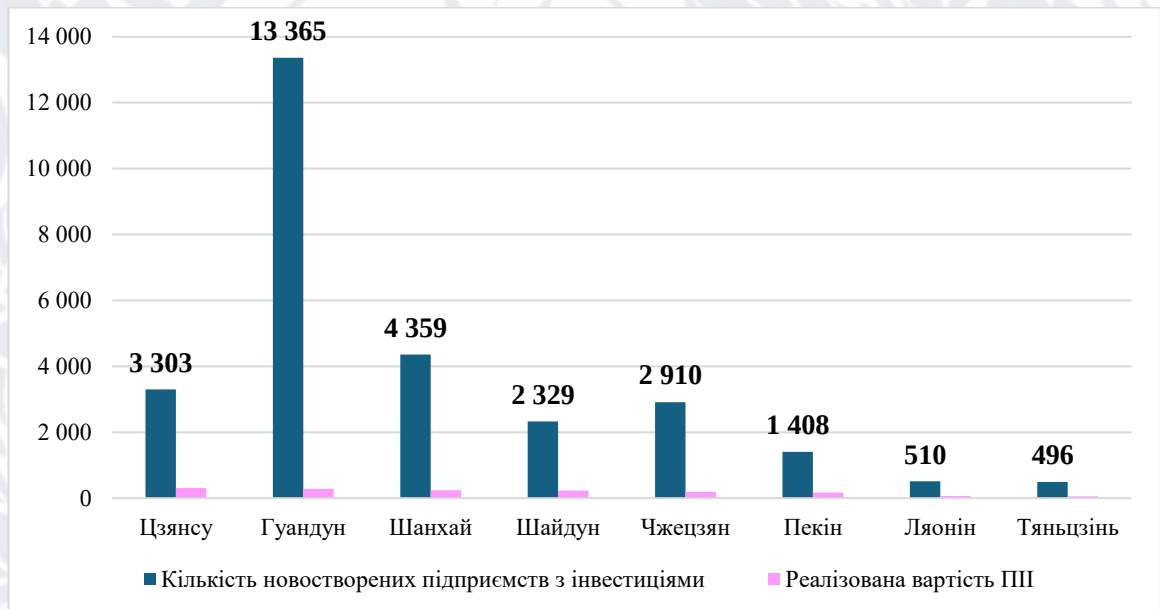

Рисунок 2.10 – Потоки ПП за провінціями Китаю за 2022 рр., млн дол.

США

Джерело: побудовано автором на основі [21]

У 2022 р. ПП в Китаї продемонстрували певний рівень диверсифікації між галузями. Новостворені ПП у третинному секторі економіки лідирували на рівні 87,1%.

Внесок первинної та вторинної галузей був мінімальним - 0,9% та 12% відповідно. Ця тенденція знайшла своє відображення і в обсягах реалізованих ПП - 69,6%, 30,2% та 0,3% відповідно (рис. 2.11).

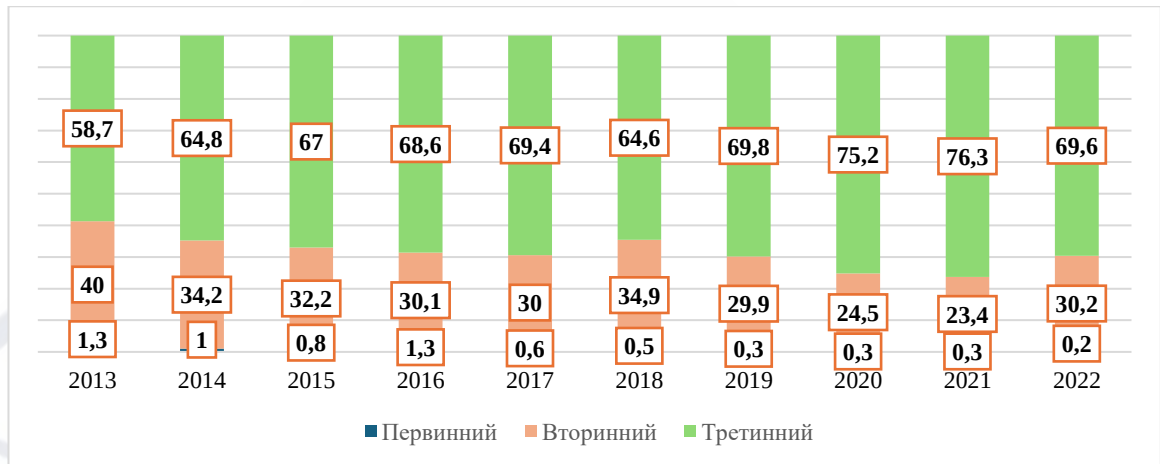

Рисунок 2.11 – Розподіл ПІП за секторами за 2013-2022 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі [21]

Ця тенденція підкреслює зростаюче значення сфер, орієнтованих на надання послуг, що відповідає економічній динаміці Китаю, а основними одержувачами інвестиційних потоків є наступні сектори (рис. 2.12):

- Виробництво - значні інвестиції спрямовуються на модернізацію виробничих потужностей, автоматизацію та впровадження нових технологій;
- лізинг та бізнес-послуги - інвестиції в цей сектор включають фінансові послуги, управління активами та консалтингові послуги;
- наукові дослідження і технологічні послуги - цей сектор отримує значні кошти на розробку нових технологій, інновацій та наукових досліджень, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності;
- передача інформації - інвестиції в телекомунікаційні мережі та інфраструктуру передачі даних, зокрема розвиток 5G технологій;
- програмне забезпечення та послуги в галузі інформаційних технологій - спрямування коштів на розвиток програмного забезпечення, хмарних технологій, кібербезпеки та послуг у сфері ІТ;
- оптова та роздрібна торгівля - інвестиції у розвиток мережі магазинів, логістичних центрів та електронної комерції;
- нерухомість - значні капіталовкладення в будівництво комерційної та житлової нерухомості, а також в інфраструктурні проекти;

• фінанси - розширення банківського сектора, страхування, інвестиційних фондів та фінансових послуг.

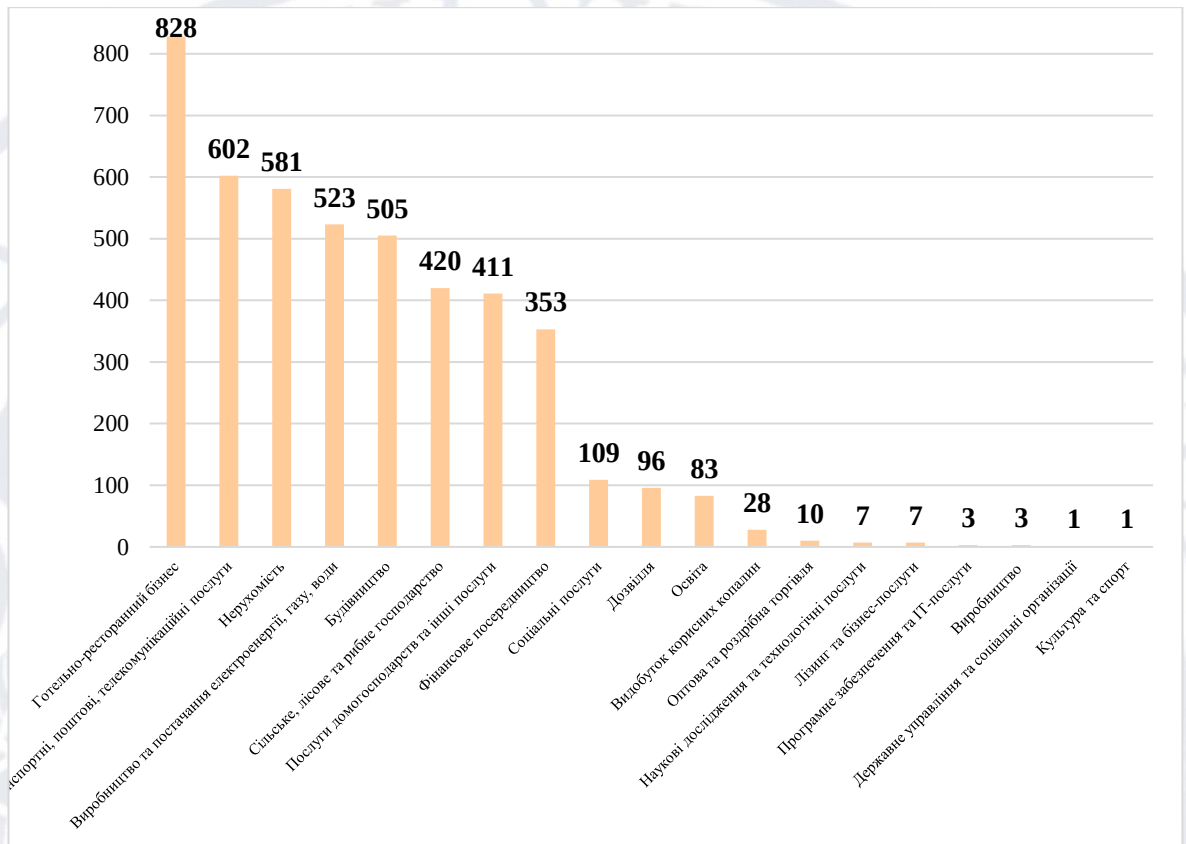

Рисунок 2.12 – Потоки ПІП за галузями у 2022 р., млн дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [21]

Китай активно розвивається як приваблива країна для іноземних інвестицій завдяки політиці відкритості і реформ. Уряд впроваджує заходи для спрощення інвестиційного клімату, зокрема шляхом лібералізації фінансових ринків, зниження обмежень на іноземні вкладення та покращення правового регулювання. Китай активно підтримує ініціативи, спрямовані на залучення іноземних технологій і знань, зокрема через співпрацю в галузі високих технологій та інновацій. Завдяки цим заходам, іноземні компанії мають можливість інвестувати в різноманітні сектори економіки Китаю, сприяючи його подальшому розвитку та інтеграції в глобальну економіку [24].

2.3 Аналіз інноваційних досягнень Китаю та їх вплив на глобальну конкурентоспроможність

Перед обличчям величезних можливостей і проблем, спричинених новою хвилею технологічної революції та промислової трансформації, інновації стали темою особливої стурбованості для всіх країн, оскільки вони є ключовим чинником у просуванні подальшого розвитку країни [25].

Аналіз інноваційних досягнень Китаю важливий для розуміння його впливу на глобальну конкурентоспроможність. У Китаї добре розвинений високотехнологічний експорт – вивіз продукції або послуг, які відносяться до високих технологій або високотехнологічних галузей промисловості. Він охоплює широкий спектр товарів та послуг, які вимагають високого рівня інженерних знань, наукових досліджень, розробок та інновацій. Для прикладу, до таких товарів можна віднести смартфони, комп'ютери, мікросхеми, обладнання для зв'язку, включаючи 5G та інші передові технології, програмне забезпечення, медичні прилади, сонячні панелі, вітряні турбіни та інші енергоефективні технології [26]. Китай визначає тенденції у розвитку 5G технологій та Інтернету речей. Розгортання високошвидкісних мереж 5G стає основою для розвитку нових інноваційних сервісів та пристроїв, що має величезний вплив на технологічний ландшафт світу. Китай володіє 42% основних світових патентів для технології 5G [27; 28].

«Сильний акцент уряду та країни на інноваціях як рушійній силі економічного зростання вже приносить результати», — зазначив Дарен Танг, генеральний директор Всесвітньої організації інтелектуальної власності. І справді, значний прогрес Китаю в розвитку інноваційної економіки свідчить про те, що наука і технології є головною продуктивною силою, талант — ключовим ресурсом, а інновації — основним двигуном зростання. Запропонована на 18-му національному з'їзді Комуністичної партії Китаю (КПК) стратегія розвитку, орієнтована на інновації, дозволила Китаю стати світовим лідером у цій сфері, досягнувши значних успіхів у багатьох напрямках за останнє десятиліття [29].

Станом на 2022 р. частка високотехнологічного експорту в структурі загального експорту Китаю становила близько 28 % (942,3 млрд дол. США) (рис. 2.13). Високотехнологічний експорт є важливим для економіки Китаю, оскільки він створює високу додану вартість і допомагає країні розвивати інноваційні галузі виробництва. Китай активно створює конкурентоздатні продукти, що допомагає підвищувати його статус як гравця на світовому ринку високих технологій.

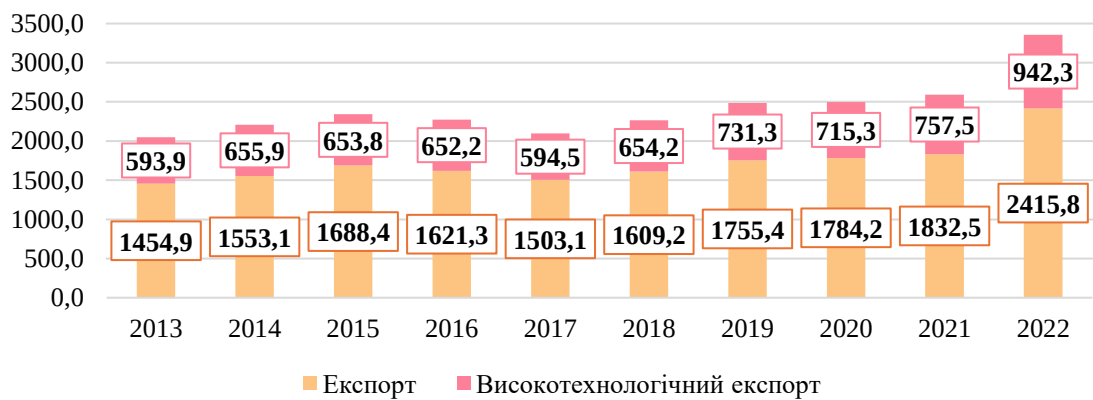

Рисунок 2.13 – Динаміка частки високотехнологічного експорту до загального експорту за 2013-2022 рр., млрд дол. США

Джерело: [16]

За останнє десятиліття Китай досяг значного прогресу в незалежних інноваціях, про що свідчить постійне підвищення рейтингу країни в Глобальному індексі інновацій, опублікованому Всесвітньою організацією інтелектуальної власності. За 16 років впровадження національної стратегії розвитку, орієнтованої на інновації, рейтинг Китаю в Глобальному індексі інновацій підскочив з 43-го місця в 2010 р. до 11-го в 2022 р., причому середні річні темпи зростання економіки становили 6,6% між 2013 і 2023 рр., сприяючи більш ніж 30% світового економічного зростання.

Зміцнюючи свою потужність у науці та технологіях, країна також взяла на себе зобов'язання ділитися своїми технологіями з партнерами по всьому світу та співпрацювати для покращення глобального управління наукою та технологіями.

Згідно з даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) у 2023 р. дещо погіршилося місце Китаю у Глобальному інноваційному індексі (ГІІ), де країна знаходиться на 12 позиції (у 2022 р. – 11 позиція) в загальному рейтингу, набравши загалом 55,3 бали зі 100 [30; 31]. Серед окремих складових ГІІ найвищі оцінки Китай отримав за такими показниками, як знання та результати наукових досліджень (61,5), інституційне середовище (60,2) та ринковий досвід (56,7). Китай залишається єдиною країною із середнім рівнем доходу серед топ-30, за якою слідує Японія, що посіла 13-те місце.

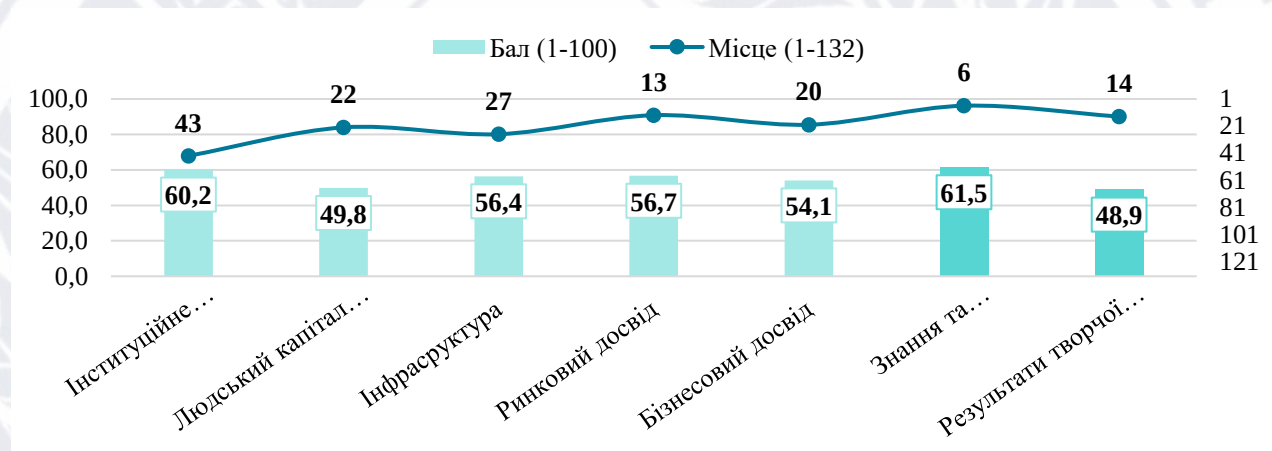

Рисунок 2.14 – Оцінка складових Глобального інноваційного індексу Китаю у 2023 р.

Джерело: побудовано автором на основі [30; 31]

Дані звіту ГІІ продемонстрували, що 2023 р. Китай посів перше місце у світі за шістьма конкретними показниками, зокрема за часткою експорту креативних товарів у загальному обсязі торгівлі, масштабами внутрішнього ринку, темпами зростання продуктивності праці, шкалою PISA з читання, математики та науки, співвідношенням товарних знаків за походженням до ВВП і співвідношенням корисних моделей за походженням заявок до ВВП.

Поява провідних китайських науково-технологічних кластерів не є несподіванкою, з огляду на всю науково-інноваційну діяльність, яка просунула

Китай уперед у ГП. Тим не менш, це вражає - деякі з міст і регіонів з найвищим рейтингом є очевидними лідерами, як-от як у випадку з Пекіном або Шанхаєм.

Фен Сінке, генеральний секретар Всесвітнього фінансового форуму і директор Центру БРІКС і глобального управління, заявив Global Times, що це відображає зміщення глобального центру технологічної діяльності на Схід, при цьому Східна Азія є лідером глобальних технологічних інновацій [29].

Збільшення кількості китайських технологічних кластерів відбувається головним чином завдяки постійному зміцненню Китаєм останніми роками регіональних стратегій розвитку технологічних інновацій, формуванню екологічної системи технологічних інновацій із централізованою координацією, здоровою місцевою конкуренцією та взаємним розвитком.

У 2022 р. на п'ять найбільших патентних відомств припадало 84,9% від загальної кількості заявок у світі, що на 5,3% більше, ніж десять років тому, у 2012 р. Це повністю пояснюється безпрецедентним зростанням кількості заявок у Китаї. Частка Китаю у світовому обсязі зросла з 27,7% у 2012 р. до 46,8% у 2022 р. На противагу цьому, кожне друге відомство з п'ятірки лідерів за той самий період зменшило свою частку, наприклад, частка США за останнє десятиліття скоротилася з 23% до 17,2% (рис. 2.15).

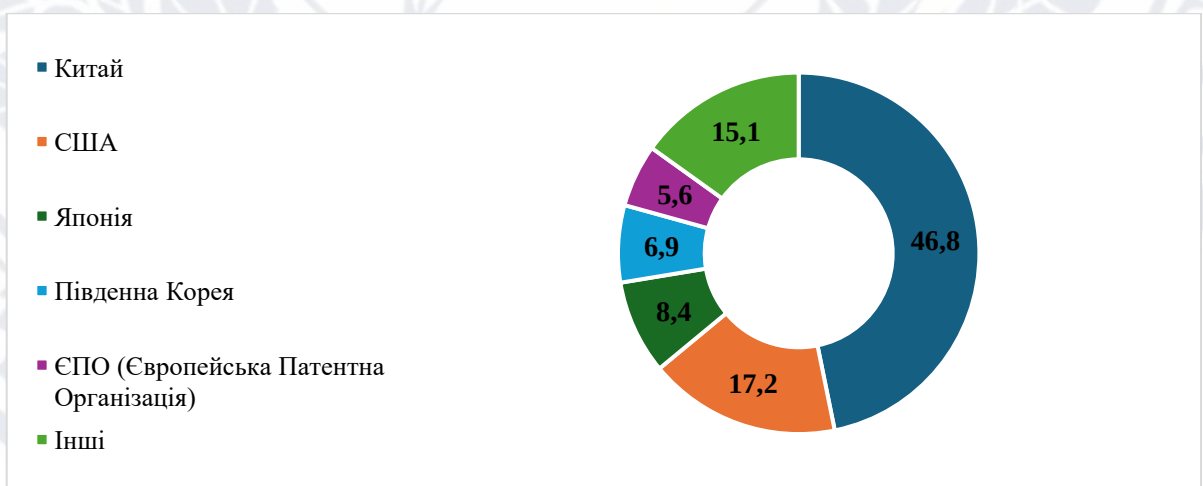

Рисунок 2.15 – Географічна структура патентів у 2022 р., %

Джерело: побудовано автором на основі [32]

У листопаді 2023 р. Китай провів першу конференцію «Пояс і шлях» з обміну наукою і технологіями в муніципалітеті Чунціна на південному заході Китаю. Китай підписав міжурядові угоди про співпрацю в галузі науки і технологій із понад 80 партнерами ініціативи «Пояс і шлях», спільно створюючи всеосяжну, багаторівневу та широкомасштабну модель співробітництва в галузі науки і технологій [29].

Зростання Китаю - як економічне, так і інноваційне - має велике значення як для світу, так і для регіону загалом. Китай домогся помітних успіхів в інноваціях у таких галузях, як інформаційні технології, охорона здоров'я, електромобілі та акумулятори з комерціалізованою продукцією, а також нанотехнології або інші глибокі галузі науки.

Однак такі інновації в Китаї також стикаються зі зростаючими проблемами, оскільки деякі люди на Заході активно закликають до так званого «технологічного відокремлення» від Китаю.

«Китай має створити відкритий механізм міжнародного співробітництва для наукових і технологічних інновацій і чітко виступати проти “технологічного поділу”. Необхідно вибудувати систематичну, багаторівневу, комплексну і цілеспрямовану міжнародну стратегію науково-технічного інноваційного співробітництва”, - заявив Фен в інтерв'ю Global Times [29].

Порівняно із західними країнами, які використовують переваги технологічних монополій для стримування країн, що розвиваються, та економік, що розвиваються, Китай охочіше ділиться інноваційними технологіями за допомогою передання технологій або спільних розробок, сказав Лян Чжихуа, президент Центру соціальних досліджень Південно-Східної Азії.

Номінальні інвестиції в НДДКР у євро за кожен рік розподіляються між п'ятьма основними країнами/регіонами, як показано на рис. 2.16. США стабільно утримують понад 39% загального обсягу інвестицій в НДДКР, а після кризи COVID-19 американські компанії навіть змогли збільшити свою частку до понад 42%. Таким чином, частка НДДКР у США перевищує частку

фірм майже на 10%. На компанії зі штаб-квартирою в ЄС припадає 17,5% від загального обсягу інвестицій в НДДКР у 2022 р. порівняно з 22,6% у 2013 р. (зниження частки НДДКР відповідає скороченню кількості компаній).

Відповідно до зменшення частки компаній з Японії (з 17,6% до 9,2%) та країн ЄС (з 17,5% до 15,9%), зменшилася і їхня частка в загальному обсязі інвестицій в НДДКР. На противагу цьому, частка китайських компаній у рейтингу зросла з 7% до майже 27%. Однак, з точки зору інвестицій в НДДКР, частка Китаю є нижчою - 4,9% у 2013 р. та 17,8% у 2022 р.

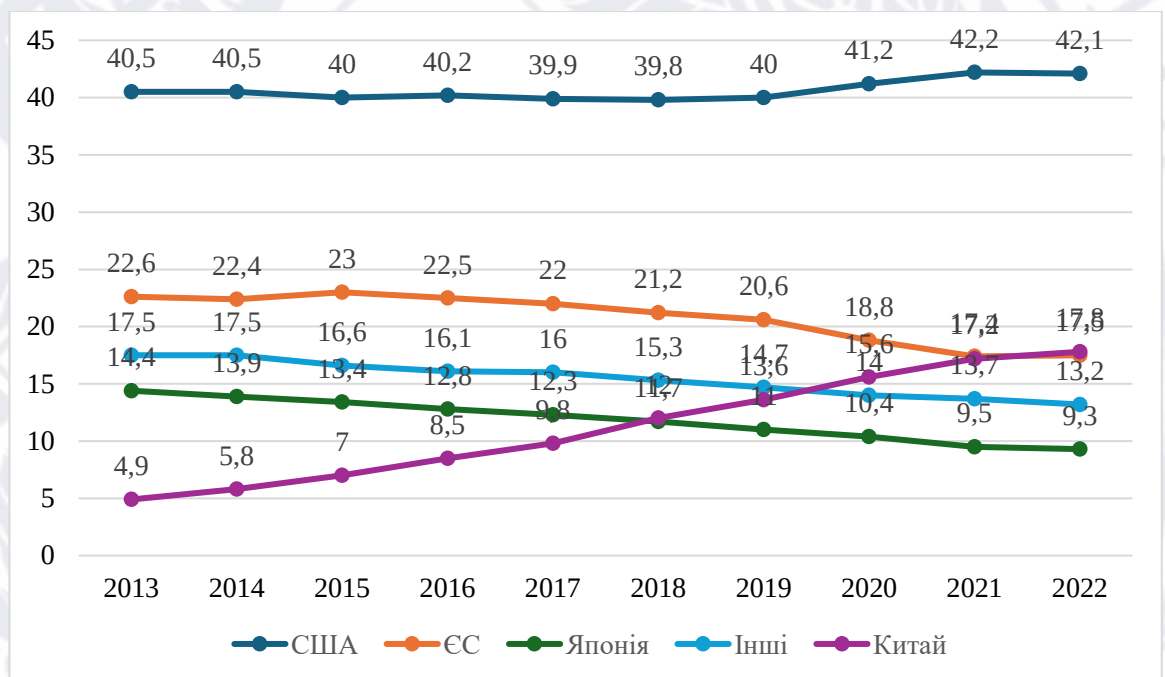

Рисунок 2.16 – Частки інвестицій в НДДКР за регіонами/країнами, 2013-2022 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [32]

Китай активно вкладається в інновації, що стає ключовим фактором його економічного розвитку. Країна стимулює інноваційну діяльність через розробку національних стратегій, таких як «Made in China 2025» та «Belt and Road Initiative», спрямованих на підтримку високотехнологічних галузей та інфраструктурних проектів.

Уряд Китаю активно інвестує в дослідження і розвиток, сприяючи створенню інноваційних центрів і технопарків. Технологічні гіганти, такі як Alibaba, Tencent, Huawei, також вкладають значні ресурси в дослідження і розвиток нових технологій у таких областях, як штучний інтелект, блокчейн, кібербезпека та біотехнології [29].

Китайські інновації відомі своєю швидкістю впровадження і масштабами. Країна активно просувається вперед у розробці новітніх продуктів і рішень, що сприяє її конкурентоспроможності на світовому ринку та впливає на глобальні технологічні тренди.

Китай також розвиває співпрацю з міжнародними партнерами у сфері інновацій, сприяючи обміну знаннями та технологіями. Ініціативи, такі як створення спільних лабораторій і науково-дослідних проектів з університетами та компаніями з усього світу, підтримують розвиток глобальних інноваційних екосистем.

В цілому, інновації є ключовим елементом стратегії Китаю для досягнення сталого економічного зростання та підтримки його глобальної конкурентоспроможності.

Висновки до розділу 2

Проаналізувавши розвиток економіки Китаю в умовах глобалізації, можна визначити, КНР є однією з провідних світових економік, займаючи друге місце у світі за ВВП, поступаючись лише США. Протягом 2013-2022 рр. спостерігалось стабільне зростання ВВП Китаю, навіть незважаючи на глобальні економічні виклики, такі як пандемія COVID-19. Китай є провідним експортером та важливим торговим партнером для багатьох країн світу, демонструючи позитивний торговельний баланс, що свідчить про перевищення експорту над імпортом, частка якого у 2022 р. становила 12,05% у світовому експорті та 10,24% у світовому імпорті. Проведений кореляційно-регресійний аналіз показав, що найбільший вплив на ВВП Китаю мають

експорт до США та імпорт з США, що підтверджується високим показником множинного R (0,9924) та R-квадрату (0,9848), вказуючи на сильну лінійну залежність між змінними, а отримане рівняння регресії демонструє, що кожен додатковий млрд дол. США у вартості експорту збільшує очікуване значення ВВП на 0,0490 трлн дол. США, тоді як кожен додатковий млрд дол. США у вартості імпорту зменшує ВВП на 0,0710 трлн дол. США.

Упродовж останніх десятиліть Китай став одним із провідних гравців на глобальному інвестиційному ринку, значно збільшивши як внутрішні, так і зовнішні інвестиції завдяки політиці відкритості та вступу до СОТ у 2001 році. З 2013 по 2022 роки Китай залишався другим у світі реципієнтом прямих іноземних інвестицій і третім за обсягами донором. У 2022 році основна частина інвестицій надходила з азійських регіонів, що свідчить про міцні економічні зв'язки Китаю з сусідами по континенту. Найбільші інвестиції спрямовувалися у виробництво, лізинг, бізнес-послуги, наукові дослідження та нерухомість. Східний регіон країни продовжує бути найпривабливішим для іноземних інвесторів, демонструючи значну економічну активність і розвиток.

Перед обличчям величезних можливостей і проблем, спричинених новою хвилею технологічної революції та промислової трансформації, інновації стали ключовим чинником у просуванні подальшого розвитку країн. Китай досяг значного прогресу в цій сфері, ставши світовим лідером у високотехнологічному експорті та розробках. Частка високотехнологічного експорту Китаю у 2022 році становила близько 28% від загального експорту країни. Китай активно впроваджує новітні технології, такі як 5G та Інтернет речей, що зміцнює його позиції на глобальному ринку. Завдяки національним стратегіям розвитку та значним інвестиціям у дослідження і розробки, Китай зміцнює свою конкурентоспроможність і вплив на світову економіку.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ, ЗАГРОЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КИТАЮ У СВІТОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ

3.1 Проблеми та перспективи експансії Китаю в країнах Африки

Відносини Китаю з африканськими країнами, незважаючи на віддаленість Китаю від Африки, мають давню історію, яка сягає в глибину віків. Стародавні китайці проклали «Великий шовковий шлях» в напрямку Близького Сходу, Африки і Середземномор'я через Бактрію і Парфію ще у II ст. до н. е. [33].

Багато років тому Китай і Африка активно розвивали дипломатичні та торговельні відносини через дипломатичні місії та торговельні подорожі. Перші китайсько-африканські торговельні зв'язки виникли за часів династії Сун (960 – 1279 н.е.) і досягли свого апогею під час експедицій адмірала Чжень Хе до сучасних територій Сомалі та Мозамбіцької протоки. Ці подорожі були безпрецедентними кроками у відкритті Африки для Китаю. Проте з часом ці відносини занепали, оскільки європейці почали активніше проникати на ринки Африки та Азії, що змусило китайців відступити і залишити свої позиції в регіоні [33].

Сучасні відносини між КНР та африканськими країнами беруть свій початок від Бандунзької конференції 1955 р., на якій основними питаннями були економічна та культурна кооперація з країнами Півдня, підтримка права на самовизначення та захист прав людини. Першою африканською країною, з якою Китай встановив дипломатичні відносини у травні 1956 р., був Єгипет. У 1958 р. Китай налагодив дипломатичні відносини з Алжиром, Марокко, Суданом і Гвінеєю. Історичний візит прем'єра КНР Чжоу Енлая до 10-ти африканських країн відбувся з грудня 1963 р. по лютий 1964 р.. У 80-х рр. XX ст. Китай змінив курс своїх відносин із Африкою, зосереджуючись на економічній співпраці та розвитку, відмовившись від «експорту революції». Китай наголошував на своєму бажанні розвивати дружбу з будь-якими

державами незалежно від їх соціальної системи чи ідеологічної орієнтації. У 1970-х рр. Китай встановив дипломатичні відносини з ще 25-ма африканськими державами. Однак у 1980-х рр. китайсько-африканські зв'язки залишалися відносно слабкими, а торгівля складала лише 0,9 млрд дол. США на рік. З початком 1990-х рр. Південні китайські інвестиції в Африці оцінювалися на рівні 38 млн дол. США. [34].

Двостороння торгівля між Китаєм та Африкою неухильно зростала протягом останніх двох десятиліть. Однак низькі ціни на сировинні товари з 2014 р. суттєво вплинули на вартість африканського експорту до Китаю, навіть попри те, що китайський експорт до Африки залишався стабільним [35].

Через порушення ланцюжків поставок, спричинене COVID-19, вартість торгівлі між Китаєм та Африкою у 2020 р. оцінювалась у 188 млрд дол. США, що менше на 21 млрд дол. США порівняно з попереднім роком. Але в 2021 р. цей показник набрав обертів, зрісши до 254 млрд дол. США, що на 26% більше, ніж у 2020 р. У 2022 р. відбулося ще більше зростання – до 282 млрд дол. США.

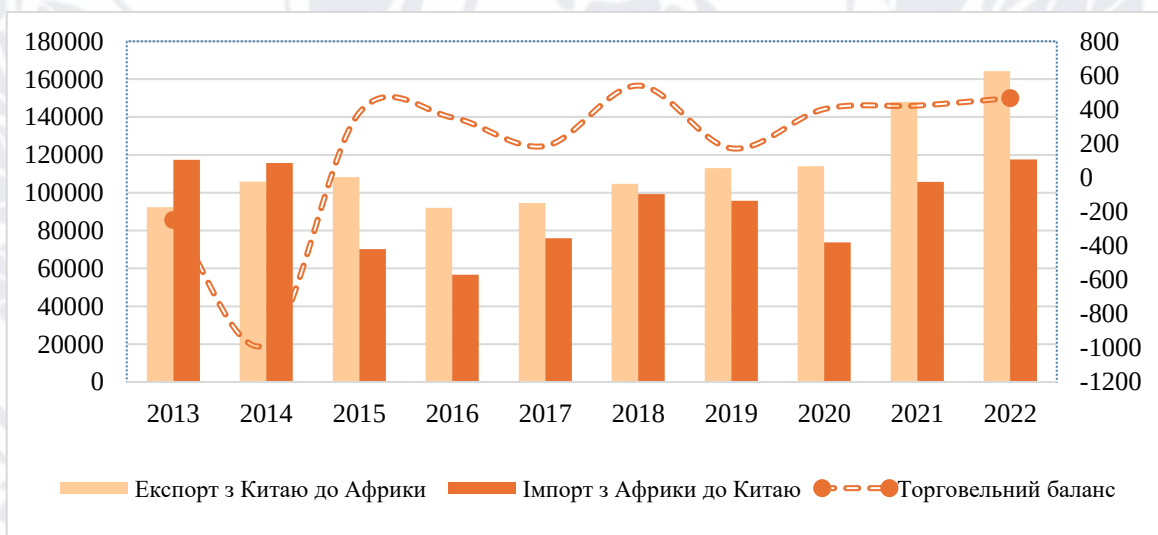

Рисунок 3.1 – Динаміка зовнішньої торгівлі товарами Китаю з Африкою за 2013–2022 рр., млрд дол. США

Джерело: [17]

У 2022 р. китайсько-африканський товарообіг склав 282 млрд дол. США, де китайський профіцит – 47 млрд дол. США. Ці цифри торгівлі в чотири рази

більші, ніж між Африкою та США, де товарообіг 74 млрд дол. США, однак менші за обіг між південним континентом і ЄС, що становить понад 500 млрд дол. США. До 2030 р. Пекін воліє випередити Європу, ставши найбільшим торговельним партнером Африки [36].

Згідно з даними, представленими на рис. 3.2, найбільше Китай спрямовує свої товари до таких країн Африки, як ПАР (24 196 млн дол. США), Нігерія (22 300 млн дол. США) та Єгипет (17 170 млн дол. США), що становить 38,8% від загального китайського експорту до Африканського континенту. Зокрема, до них експортуються такі товари, як машини та обладнання, електроніка, транспортні засоби, текстиль та одяг тощо.

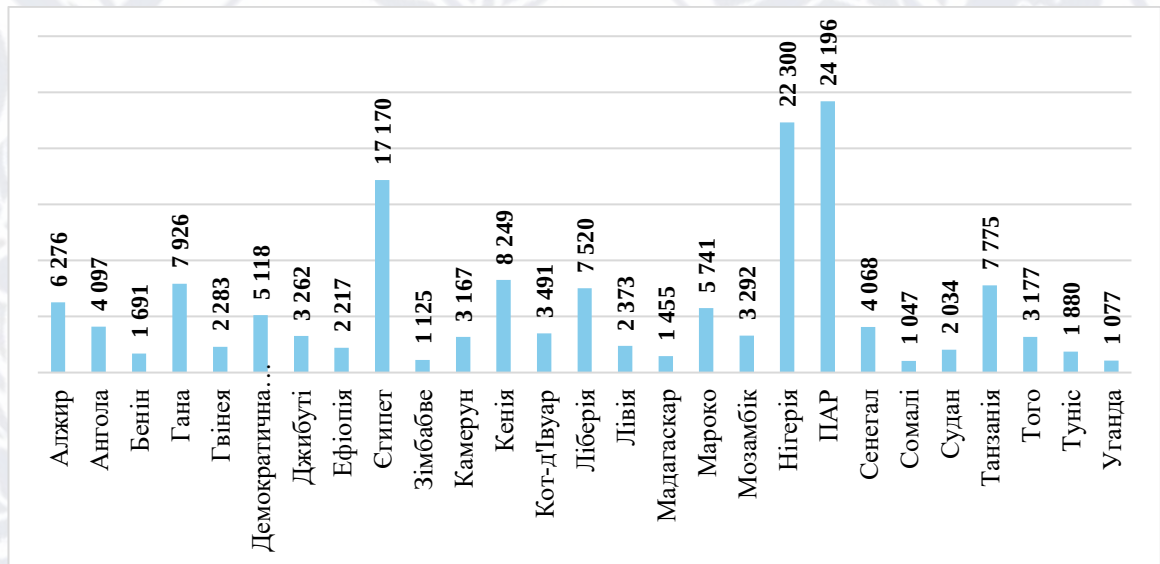

Рисунок 3.2 – Експорт Китаю до країн Африки, 2022 р., млн дол. США

Джерело: [17]

Згідно з рис. 3.3, Китай є основним покупцем товарів на південному континенті в таких країнах, як ПАР (32 543 млн дол. США), Ангола (23 246 млн дол. США) та ДРК (16 781 млн дол. США), що становить 61,8% від китайського імпорту з Африки. Зокрема, Китай імпортує мінерали та метали (золото, алмаз, залізо, мідь, олово), нафту та нафтопродукти, вугілля, сільськогосподарську продукцію (виноград, цитрусові).

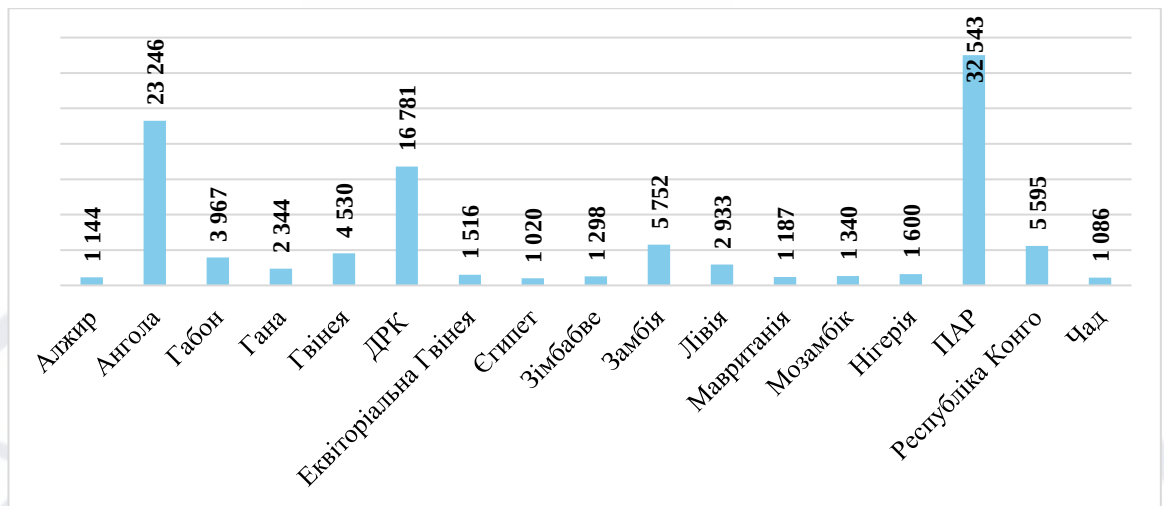

Рисунок 3.3 – Імпорт Китаю з країн Африки, 2022 р., млн дол. США

Джерело: [17]

Різниця у рівні економічного розвитку між регіонами Африки визначає обсяги торгівлі в цих регіонах через різницю у наявності ресурсів та сировини. Китай в основному експортує товари в різні частини Африки залежно від їхнього потенціалу. За даними наявними на рис. 3.4, Китай найбільше експортує до Західної частини Африки (34,3% або 56,3 млрд дол. США), за нею йдуть Північна (21,6% або 35,5 млрд дол. США), Східна (19,9% або 32,7 млрд дол. США), Південна (15,3% або 25,1 млрд дол. США) та Центральна (8,8% або 14,5 млрд дол. США) частини.

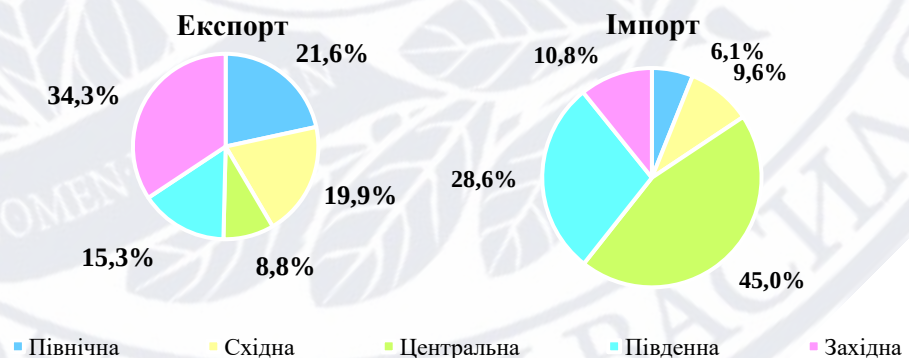

Рисунок 3.4 – Структура експорту та імпорту Китаю за регіонами Африки у 2022 р.,%

Джерело: [17]

Щодо імпорту (рис. 3.4), то майже половину товарів (45% або 52,9 млрд дол. США) Китай купує в Центральній частині. Також значна частка (28,6% або 33,5 млрд дол. США) вивозиться з Південної частини. Із Західної, Східної та Північної частин імпортується до Китаю відносно небагато, а саме 12,7 млрд дол. США, 11,3 млрд дол. США та 7,1 млрд дол. США відповідно.

На рис. 3.5, зображені товарні позиції, які найбільше експортує Китай до Африки. Тканини та пряжі, що становлять (14,2% або 15 млн дол. США), складають переважну частину структури. Електричні машини (12 млн дол. США або 11,4%), транспортні засоби та обладнання (10,9 млн дол. США або 10,3%), залізо та сталь (10,6 млн дол. США або 10%) також займають вагомі позиції. Далі йдуть інші готові вироби, що не належать до інших товарних категорій, такі як зброя та боєприпаси, дитячі візочки та іграшки, офісне та канцелярське приладдя, вироби мистецтва, музичні інструменти, ювелірні прикраси з дорогоцінних металів тощо, що разом складають близько 9,8 млн дол. США або 9% від загального експорту. Крім цього, значні частини становлять одяг та аксесуари (8,4 млн дол. США або 8%), телекомунікаційна та звукозаписувальна техніка (8,1 млн дол. США або 7,7%), а також пластмаса та вироби з неї (5,7 млн дол. США або 5,4%).

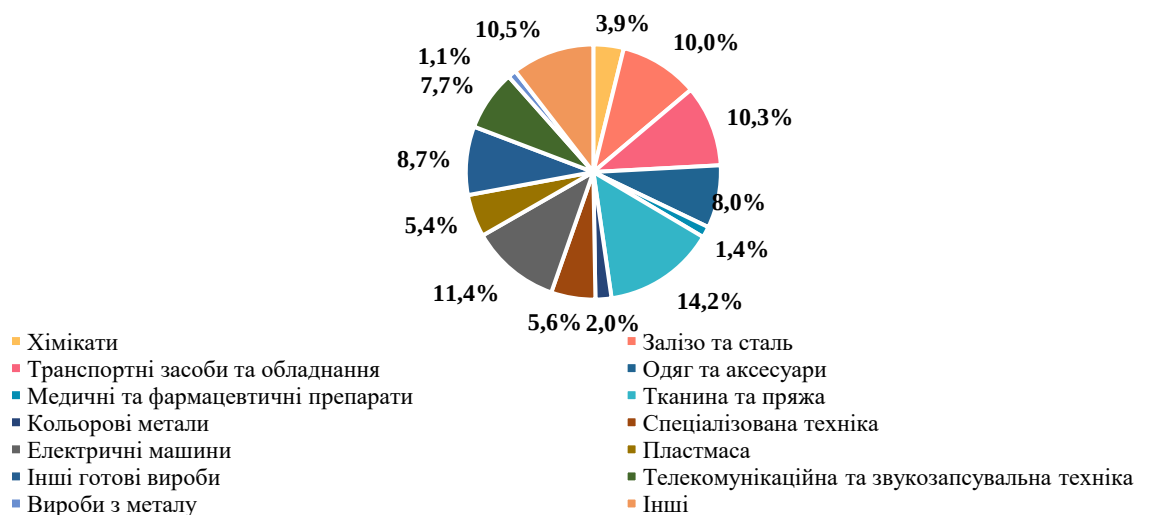

Рисунок 3.5 – Товарна структура експорту торгівлі Китаю з Африкою у 2022 р., %

Джерело: [17]

На рис. 3.6, продемонстровані товари, які південний континент купує у Китаю. Найбільшу складову з великим відривом займають нафта та нафтопродукти (39,1 млн дол. США або 27%). Менші за часткою, але теж значні позиції становлять кольорові руди (26,7 млн дол. США або 18,4%), метали (25,1 млн дол. США або 17,3%).

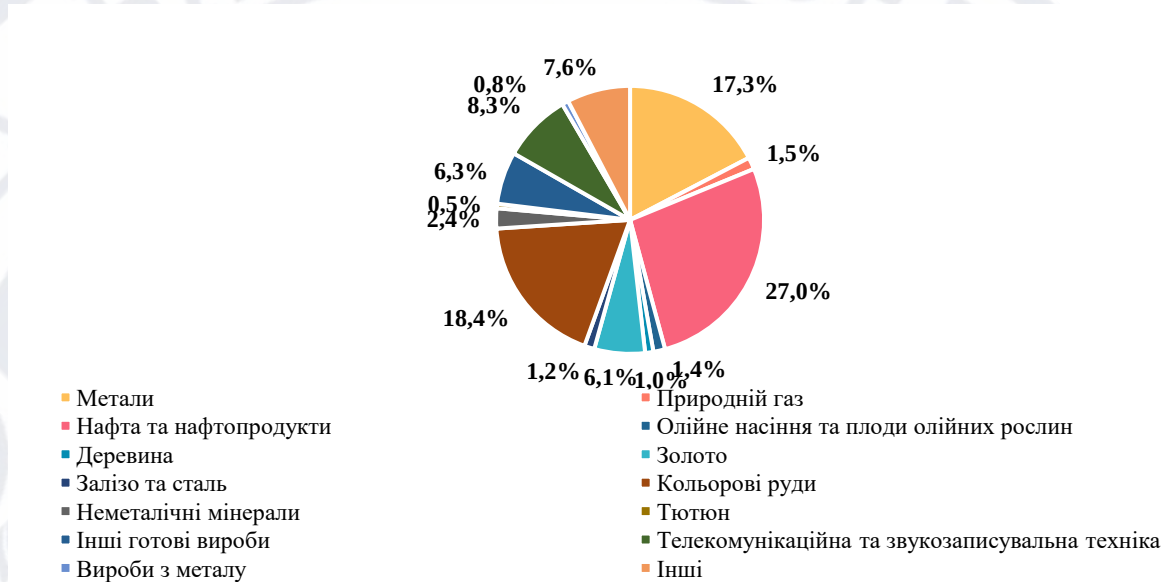

Рисунок 3.6 – Товарна структура імпорту торгівлі Китаю з Африкою у 2022 р., %

Джерело: [17]

Китай і Африка мають певні паралелі у своїй історії розвитку, особливо якщо порівняти Китай 30 років тому з сучасними африканськими країнами. Обидві сторони стикалися з низьким рівнем інфраструктури, високим рівнем бідності, економічною слабкістю та великим населенням. Таким чином, Китай є надихаючим партнером Африки, який вкладає кошти та надає позики.

На частку китайських кредиторів припадає 12% приватного і державного зовнішнього боргу Африки, який збільшився більш ніж у п'ятеро до 696 млрд дол. США з 2000 по 2020 рр. Китай є великим кредитором багатьох африканських країн, але його кредитування останніми роками скоротилося і, найімовірніше, залишиться таким самим на низьких рівнях.

За оцінками бази даних CLA, з 2000 по 2022 рр. 39 китайських кредиторів надали 1243 кредити на суму 170,08 млрд дол. США 49 африканським урядам

і семи регіональним установам. Це 64 % від 264,15 млрд дол. США суверенних кредитів, наданих Африці Світовим банком, і майже в п'ять разів більше від 36,85 млрд дол. США суверенних кредитів, наданих Африці Африканським банком розвитку за той самий період часу [37].

Як зазначалось вище, в останні роки обсяги масштабного кредитного фінансування Африки з боку Китаю зменшилися. На 2021 і 2022 рр. база даних CICA зафіксувала 16 нових кредитних зобов'язань на суму 2,22 млрд дол. США від китайських кредиторів перед африканськими державними позичальниками, що означає, що два роки поспіль обсяги кредитування Африки не перевищують 2 млрд дол. США. У 2021 р. було підписано сім кредитів на загальну суму 1,22 млрд дол. США, а в 2022 р. - дев'ять кредитів на суму 994,48 млн дол. США (табл. 3.1). Хоча ці роки припадають на продовження пандемії COVID-19, суми кредитів є не лише відображенням впливу пандемії, а й свідченням переорієнтації Китаю на кредитування Африки з урахуванням боргових проблем в Африці, а також внутрішніх, глобальних і регіональних пріоритетів Китаю.

Серед китайських кредиторів у регіоні були Китайський Банк Розвитку (CDB), Експортно-імпортний банк Китаю (CHEXIM), уряд Китаю (CN Gov), Китайська національна корпорація з імпорту та експорту аеротехнологій (CATIC), Китайська суднобудівна торгова компанія (CSTC). Серед африканських позичальників були Сенегал, Бенін, Кот-д'Івуар, Ангола, Уганда, Гана, Руанда та Демократична Республіка Конго (ДРК).

Таблиця 3.1 – Позики Китаю для Африки у 2022 р.

№	Назва проєкту	Сума позики, млн дол. США	Країна	Позичальник	Галузь
1	2	3	4	5	6
1	Purchase of Equipment, Military Assets, and Services for the Air Force	18,6	Ангола	CATIC	Оборона

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4	5	6
2	Broadband Network Densification Project	39,3	Бенін	CHEXIM	ІТ
3	Nzolana Avenue Phase II	24	ДПК	CHEXIM	Транспорт
4	Seven Technical and Vocational Education Establishments (Ebimpe, Yamoussoukro, Diabo, Dabakala, Kong, Korhogo and Gbéléban)	199,5	Кот-д'Івуар	CHEXIM	Освіта
5	37 Military Hospital Expansion Project	85	Гана	CSTC	Оборона
6	Smart Education Project	29,4	Руанда	CHEXIM	Освіта
7	Hann Bay Depollution Wastewater Treatment Project, Phase II	14,7	Сенегал	CDB	Водопостачання
8	Ferlo Region Ecosystem Resilience Project (PREFERLO)	464,8	Сенегал	CN Gov	Навколишнє середовище
9	Oil Roads - Lots 5	119,1	Уганда	CHEXIM	Транспорт

Джерело: [37]

Згідно рис. 3.7, найбільше китайських коштів спрямувалися в галузь навколишнього середовища (43,7%). Близько 28% в освітню діяльність, 13,4% - на транспортну сферу, 9,7% припало на оборонну галузь, 3,7% - ІТ та 1,4% - водопостачання.

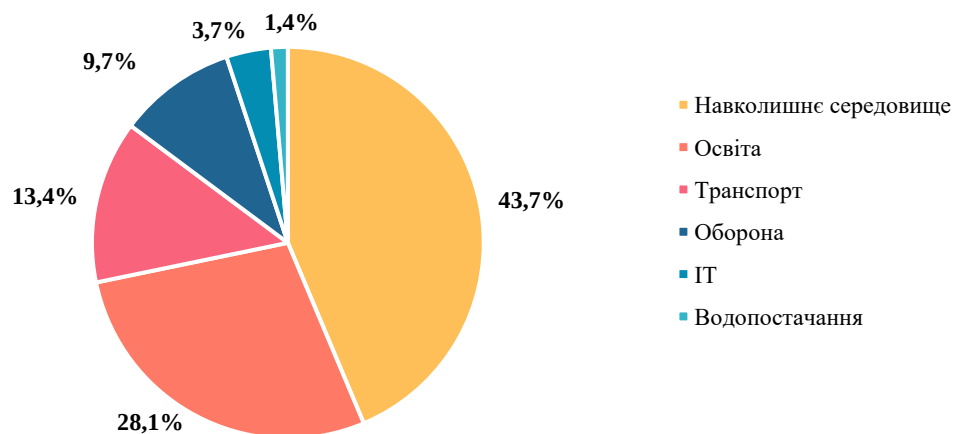

Рисунок 3.7 – Структура позик Китаю до Африки за галузями у 2022 р., %

Джерело: побудовано автором на основі [37]

Для детального аналізу китайських кредитів до Африки на рис. 3.8 продемонстрована динаміка суми кредитів та їх кількість за 2013-2022 рр.

Найбільше кредитів Піднебесна надала у 2016 р., а саме 145 позик на суму 28,5 млрд дол. США. Більше того, кошти спрямувались переважно до Анголи 19,2 млрд дол. США (67,4% від загальної суми). Причиною цьому слугує те, що після завершення 27-річної громадянської війни в 2002 р. країна потребувала значних інвестицій для реконструкції інфраструктури. Китай запропонував кредити під заставу нафти, що дозволило Анголі фінансувати великі інфраструктурні проекти, такі як дороги, житло та енергетичні об'єкти.

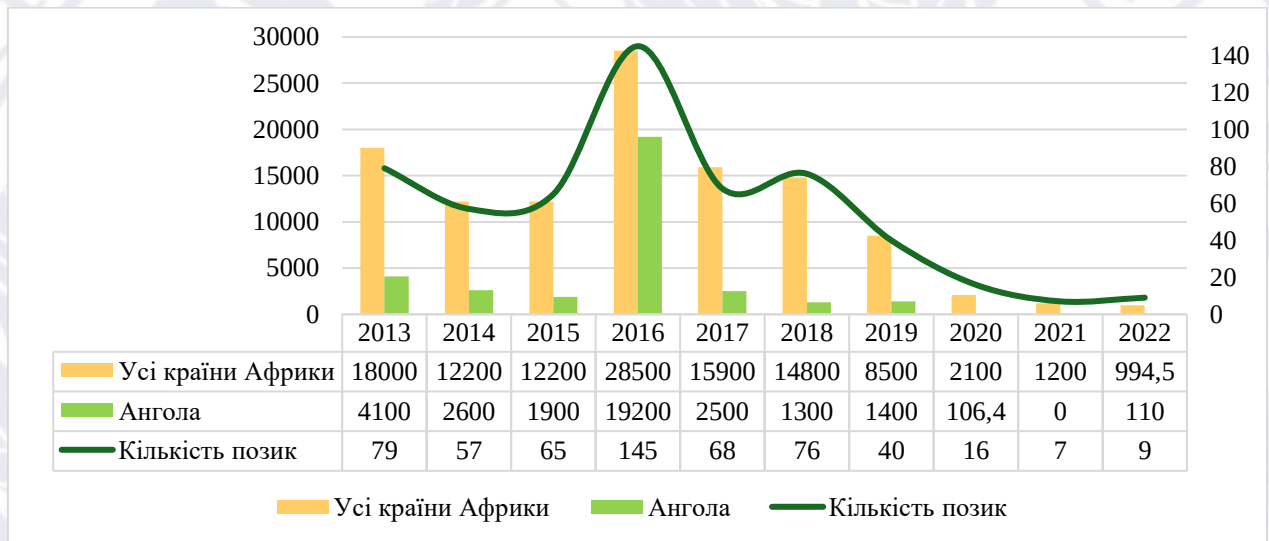

Рисунок 3.8 – Динаміка Китайських кредитів для Африки (ліва шкала, у млн дол. США), кількість позик (права шкала, од.) за 2013-2022 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [37]

На регіональному рівні у 2000-2022 рр. країни Південної Африки та Східної Африки найбільше запозичили у Китаю, оскільки у 2013 р. було започатковано китайську зовнішню політику під назвою «Один пояс, один шлях», спрямовану на Східну Африку з метою розвитку політичного та економічного партнерства. Це призвело до багатомільярдних інфраструктурних проектів, таких як Джибутійська залізниця стандартної колії (SGR) в Ефіопії та аналогічний проект стандартної колії в Кенії вартістю 4,7 млрд дол. США. У 2021-2022 рр. найбільше кредитів отримали західноафриканські країни, які не звикли позичати у Китаю.

Економічні наслідки пандемії Covid-19 і вторгнення Росії в Україну ускладнили виплату боргів багатьом африканським країнам. Наразі 22 африканські країни з низькими доходами або вже переживають боргову кризу, або наражаються на значний ризик її виникнення. Згідно з табл. 3.2, африканські країни стараються виплачувати кредити, надані Китаєм. Проте станом на 2022 р. низка країн мають найбільші заборгованості, як Ангола (42619 млн дол. США), Ефіопія (13728 млн дол. США), Замбія (9848 млн дол. США), Кенія (9175 млн дол. США) та Нігерія (6732 млн дол. США).

Таблиця 3.2 - Приклади анульованих позик у 2022 р.

№	Країна	Назва проєкту	Сума позики, млн дол. США	Дата підписання позики
1	2	3	4	5
1	ДРК	N'Djili Airport Terminal (Kinshasa)	301	2019
2	Камерун	Warak Hydropower Project on Bini River, Adamaoua 75MW	303	2016
3	Гана	COCOBOD Productivity Enhancement Programmes Syndicated Loan Facility	350	2019
4	Замбія	FTJ Chiluba University Construction in Mansa	191	2018
5	Замбія	Smart Zambia Phase II	333	2017

Джерело: побудовано автором на основі [37]

Китайські інвестиції в Африку часто пов'язують з поняттям неоколоніалізму. Неоколоніалізм означає використання економічних, політичних і культурних впливів для контролю або впливу на країни, що розвиваються, без прямої колоніальної окупації [39].

Китай активно інвестує в Африку з кількох стратегічних причин. Однією з головних мотивацій є доступ до природних ресурсів, таких як нафта, газ, мінерали та інші корисні копалини. Китай, маючи велике населення і швидко зростаючу економіку, потребує стабільного постачання цих ресурсів для підтримки свого економічного розвитку. Наприклад, інвестиції Китаю в нафтові родовища Анголи та Судану, а також у мідні рудники Замбії,

забезпечують необхідні ресурси для промисловості та енергетичного сектору Китаю.

Ще однією важливою причиною є розширення економічного впливу Китаю. Інвестуючи в Африку, Китай зміцнює свою присутність на континенті, створюючи нові ринки для китайських товарів і послуг. Китайські компанії активно беруть участь у будівництві інфраструктурних проєктів, таких як дороги, мости, залізниці, порти та аеропорти. Це не лише сприяє розвитку африканської економіки, але й відкриває нові можливості для китайського бізнесу.

Політична підтримка також є ключовим фактором. Китай активно розвиває політичні відносини з африканськими країнами, використовуючи інвестиції як інструмент зміцнення політичних зв'язків. Це допомагає Китаю здобути підтримку на міжнародній арені, зокрема в ООН, де багато африканських країн підтримують китайські позиції з різних питань. Китай також використовує свою економічну допомогу для збільшення впливу в регіоні.

Інвестиції в Африку є частиною глобальної ініціативи Китаю "Один пояс, один шлях". Ця ініціатива спрямована на створення нових торговельних маршрутів та економічну інтеграцію між Китаєм та іншими регіонами світу, включаючи Африку. Інвестуючи в інфраструктуру, Китай намагається забезпечити безперебійний потік товарів і послуг, а також посилити економічні зв'язки з африканськими країнами.

Потоки зросли з 75 млн дол. США у 2003 р. до 5 млрд дол. США у 2021 р., а потім знизилися до 1,8 млрд дол. США у 2022 р. Свого піку вони досягли у 2008 р. на рівні 5,5 млрд дол. США завдяки купівлі 20% акцій Standard Bank of South Africa Промислово-комерційним банком Китаю (ICBC).

Як показано на рис. 3.9, потоки китайських ППІ в Африку перевищили потоки з США з 2013 р., оскільки потоки американських ППІ загалом скорочуються з 2010 р. П'ятьма найбільшими африканськими напрямками для китайських ППІ у 2022 р. були Південна Африка, Нігер, Демократична

Республіка Конго, Єгипет і Кот-д'Івуар. Для американських інвестицій - Єгипет, Південна Африка, Лівія, Екваторіальна Гвінея та Ангола. Однак уряд США не розголошує потоки ПІІ до восьми африканських країн, щоб захистити комерційні дані окремих компаній.

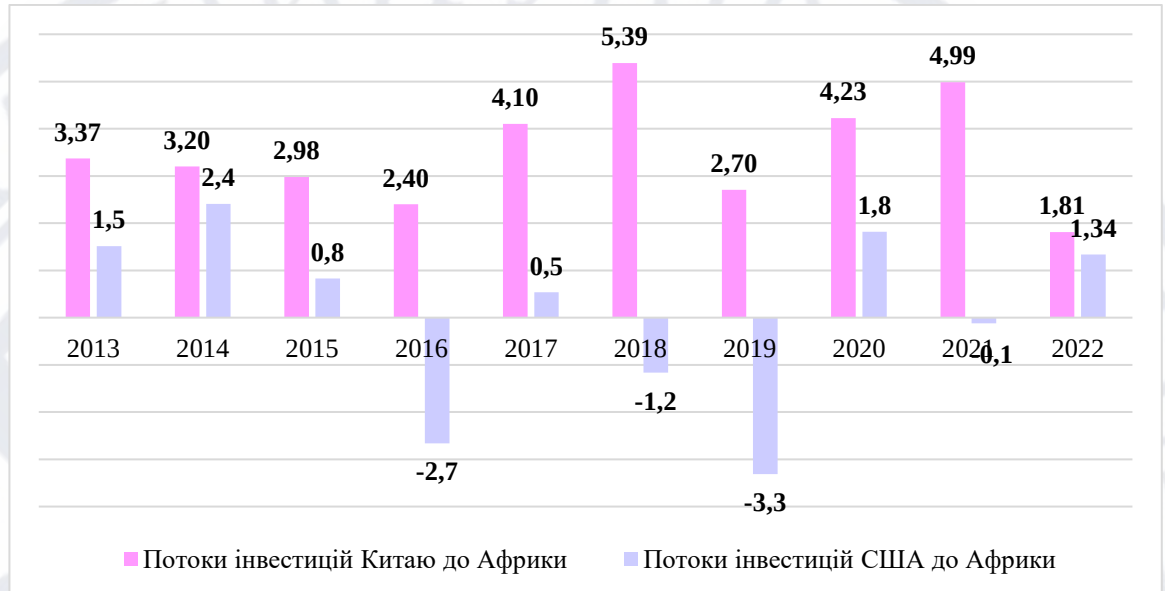

Рисунок 3.9 – Потоки інвестицій Китаю та США до Африки за 2013-2022 рр., млрд дол США,

Джерело: [38]

Зараз економіка Китаю розвиватиметься повільніше, ніж раніше, він не буде щедро роздавати кошти, а більш цілеспрямовано вкладатиме в розширення сфери свого впливу на континенті, включаючи сферу безпеки, фінансів, медицини, освіти, подальшого винесення виробництва до Африки й т. д.

До 2035 р. Пекін планує надати континенту ще 60 млрд дол. США транспортних інвестицій, що прийдуть під парасолькою ініціативи «Один пояс, один шлях» (ОПОШ). Вони мають стимулювати Африку експортувати ще більше ресурсів до Китаю, який зробив ставку на споживання як на економічний драйвер [38].

За останні десятиліття Китай значно збільшив свою економічну присутність в Африці, ставши одним з ключових інвесторів і кредиторів для багатьох африканських країн. Це призвело до численних викликів і загроз для

розвитку та стабільності регіону. Деякі з найважливіших проблем і загроз, пов'язаних з китайськими інвестиціями в Африці наведені на табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Проблеми та загрози Африки у співробітництві з Китаєм

№	Проблема/Загроза	Опис
1	2	3
1	Довгострокові борги	Багато африканських країн мають значний борг перед Китаєм, що може призвести до фінансової нестабільності та втрати суверенітету. Високі рівні боргу можуть обмежувати економічну незалежність і примушувати країни поступатися стратегічними активами у випадку непогашення боргу
2	Залежність від природних ресурсів	Китай інвестує в основному в сировинні галузі, що створює економічну залежність африканських країн від експорту сировини. Це може заважати диверсифікації їх економік і робити їх вразливими до коливань цін на світових ринках
3	Проблеми з працевлаштуванням	Китайські компанії часто привозять своїх робітників для реалізації проектів, обмежуючи можливості працевлаштування для місцевого населення. Це викликає соціальну напругу і знижує економічні вигоди для місцевих громад
4	Погані умови праці	Є скарги на низькі стандарти праці та безпеки на підприємствах, що належать китайським компаніям. Працівники часто працюють у важких умовах, отримують низькі зарплати та мають обмежені права
5	Екологічні збитки	Видобувні проекти та великі інфраструктурні об'єкти, побудовані китайськими компаніями, можуть спричиняти значний негативний вплив на навколишнє середовище. Це включає вирубку лісів, забруднення водних ресурсів та деградацію земель
6	Конфлікти інтересів	Відносини з Китаєм можуть створювати конфлікти інтересів між африканськими країнами та іншими міжнародними гравцями, такими як США та ЄС. Це може впливати на дипломатичні та торговельні відносини з іншими країнами
7	Політична залежність	Економічна залежність від Китаю може зменшувати політичну незалежність африканських країн. Китай може використовувати свою економічну силу для впливу на внутрішню політику африканських країн, що може призводити до втрати суверенітету
8	Якість будівельних робіт	Деякі інфраструктурні проекти, реалізовані китайськими компаніями в Африці, часто критикуються за низьку якість виконання. Це включає швидке зношування та руйнування споруд, а також використання низькоякісних матеріалів, що ставить під загрозу довгострокову стійкість та безпеку об'єктів. Така ситуація може знижувати довіру до китайських інвесторів та створювати додаткові витрати на ремонт та підтримку інфраструктури

Джерело: побудовано автором на основі [38]

На фоні викликів і загроз, пов'язаних з китайськими інвестиціями в Африці, також варто розглянути потенційні перспективи і можливості (табл. 3.4), які ці інвестиції можуть принести для розвитку континенту.

Таблиця 3.4 – Перспективи співробітництва Китаю та Африки

№	Перспективи Китаю	Перспективи Африки
1	2	3
1	Міжнародна відповідальність Китаю	Китай спрямовує фінансову допомогу африканським країнам за будь-яких умов
2	Африканські країни – важливий новий ринок для китайської продукції	Китай є джерелом кредитів для проєктів, які часто не фінансуються іншими двосторонніми партнерами та багатосторонніми банками розвитку
3	Африканські країни є важливим місцем для офшорингу дешевого виробництва	Китай є надихаючим партнером у боротьбі з бідністю в Африці
4	Африканські країни є значним джерелом різноманітного імпорту для Китаю, включаючи сировину та сільське господарство	Китай є важливим джерелом машинобудування та передачі технологій для країн Африки
5	Африканські країни важливі для Китаю з геополітичних причин	Китай – вагомий новий ринок для існуючих та майбутніх африканських товарів
6		Китай, як інші країни, що розвиваються, пропонує нові типи інвесторів порівняно з традиційними партнерами по ПП
7		Китай може підтримати африканські країни у просуванні позицій в ООН та Бреттон-Вудських установах

Джерело: [14]

З погляду африканських країн, співпраця з Китаєм відіграє важливу роль у їхньому економічному і соціальному розвитку. Китай є значним джерелом фінансування для інфраструктурних проєктів, надає технології та машини, сприяє імпорту африканських товарів та виступає як важливий партнер у боротьбі з бідністю. Крім того, співпраця з Китаєм відкриває нові ринки для експорту та можливості для геополітичного впливу на міжнародній арені.

3.2 Перспектива розвитку відносин України та Китаю в рамках ініціативи «Один пояс, Один шлях»

Початок українсько-китайських відносин припадає на 1992 р., і вони швидко розвивалися до 2004 р. Це було спричинено високим рівнем політичного діалогу, створенням необхідної правової бази і практичним здійсненням досягнутих домовленостей у різних сферах співпраці, таких як торгово-економічна, військово-технічна, науково-освітня та культурна [40].

Після "Помаранчевої революції" (2005-2010 рр.) розвиток стратегічного партнерства між Україною та Китаєм був припинений через зміну зовнішньої політики України. Нова українська влада почала більше орієнтуватися на країни Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки, ніж на Китай та інші країни Азії. Це призвело до зниження активності в українсько-китайських відносинах та зміни пріоритетів в зовнішній політиці України [41].

Однак на початку 2010 р. Китай ініціював поглиблення стосунків з Україною. Наслідком стало рішення про створення Комісії зі співробітництва між Китайською Народною Республікою та Україною зі співголовами на рівні віце-прем'єр-міністрів двох країн, а також у її рамках – підкомісій із питань співробітництва в сфері економіки та торгівлі, науки і техніки, сільського господарства, космосу, культури, освіти.

Прагнення і практичні кроки України встановити якомога більш тісні економічні стосунки з Європою ні в якому разі не є перешкодою для співпраці з Китаєм. Після підписання і ратифікації Угоди про Асоціацію з ЄС, Україна, на етапі її імплементації, перетворюється на певні «ворота» до Європи. Це важливо для китайсько-українських відносин, особливо у контексті реалізації ідеї відродження Великого Шовкового шляху, запропонованої головою КНР Сі Цзіньпіном.

Іншим важливим аспектом підвищення конкурентоспроможності економіки Китаю на світовому ринку є активне стимулювання міжнародного співробітництва в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях», яка була запропонована Сі Цзіньпіном у 2013 р. [42].

Під час візиту до країн Центральної і Південно-Східної Азії голова КНР висунув ідею створення безпрецедентної за масштабом стратегії «Економічного поясу Великого Шовкового шляху» і «Морського Шовкового шляху XXI століття» як нової форми поглиблення співробітництва Китаю, держав Центральної Азії та Європи [43]. Дана програма передбачає залучення інвестицій на суму понад 1 трлн дол. США, спрямованих на розвиток спільної транспортної інфраструктури, створення індустріальних парків, мереж міст-побратимів, сприяння торгівлі та інвестиціям [44].

До основних напрямків реалізації проекту можна віднести [42]:

1. Посилення політичної співпраці держав регіону;
2. Прискорення темпів будівництва єдиної транспортної мережі;
3. Розвиток міжнародної торгівлі шляхом ліквідації торговельних бар'єрів, зниження транзакційних витрат, підвищення швидкості і ефективності економічних операцій в регіоні;
4. Фінансову інтеграцію та збільшення валютних потоків;
5. Розширення міждержавних зв'язків у галузях науки, культури, туризму, освіти.

За оцінками деяких експертів, на реалізацію ініціативи може знадобитися близько 30 років, а результатом стане виникнення масштабної зони вільної торгівлі, що охоплюватиме північно-західні провінції Китаю, а також країни Центральної Азії, Центральної та Східної Європи [43].

Згідно з інформацією офіційного порталу ініціативи «Один пояс, один шлях», станом на квітень 2023 р. уряд Китаю підписав угоди про співпрацю зі 148 країнами та 29 міжнародними організаціями [45]. Майже за 10 років свого існування проект розширився за межі Азії та Європи, об'єднавши нових учасників з Африки, Латинської Америки та Тихого океану [44].

Україна була однією з перших, хто приєднався до ініціативи, і вже у грудні 2013 р. було підписано Договір про дружбу і співробітництво між Україною і Китаєм, а також Спільну декларацію України і КНР про подальше поглиблення відносин стратегічного партнерства [44].

Спеціалісти констатують, що ініціатива «Один пояс, один шлях» може бути одним з найпривабливіших для України геоекономічних проєктів, який з одного боку не суперечить прагненням України до подальшої економічної співпраці та економічної інтеграції з Європейським союзом, а з іншого - може посилити переваги України та надати стимули до економічного розвитку в цілому. У 2017 р. було укладено план дій Україна-КНР із реалізації ініціативи спільного будівництва «Економічного поясу шовкового шляху» та «Морського шовкового шляху ХХІ століття». Серед основних напрямків співпраці між Україною та Китаєм у цьому контексті можна виділити: численні інвестиційні проєкти з розвитку інфраструктури; створення транспортних коридорів, індустріальних парків та зон технологічного розвитку; науково-технічне, військове, гуманітарне та культурне співробітництво; розвиток туризму [46].

Одним із пріоритетних напрямів, який надає «стратегічної глибини» двостороннім відносинам, є співпраця у сфері космосу та військово-технічне співробітництва між нашими державами. З огляду на амбітні плани КНР щодо реалізації власної космічної програми та заходи з воєнної реформи Народно-визвольної Армії Китаю, Україна залишається для КНР перспективним та цікавим партнером у галузі високих технологій.

Україна, як і Китай, приречена продовжувати реформи заради майбутнього. На цьому шляху дуже важливо мати досвідчених і потужних партнерів, одним з яких може і має бути Китай. На церемонії відкриття Форуму міжнародного співробітництва «Один пояс, один шлях» у 2017 р. китайський лідер Сі Цзіньпін зазначив: «Відкритість веде до прогресу, а ізоляція до відсталості. ...В найближчому майбутньому буде важко і болісно, але нове життя народжується у муках. Ініціатива «Один пояс, один шлях» має бути відкритою та доступною, і лише в цьому разі будуть можливими економічне зростання і збалансований розвиток» [47].

Україна може стати полем для імплементації китайських технологій, продуктивного інвестування та отримання прибутків китайськими інвесторами, джерелом дешевої сировини та робочої сили. Китай, в свою

чергу, може виступити в ролі фінансового та кредитного донора для нашої держави, замінити величезний ринок збуту Російської Федерації для вітчизняних товарів, забезпечити прискорення економічного розвитку та зближення з країнами Європейського Союзу [48, с. 48-49].

Що стосується двосторонніх економічних зв'язків, то починаючи з 2013 р. спостерігалось значне зниження обсягу двосторонньої торгівлі, яка досягнула свого мінімуму в 2015 році. Лише з 2016 року економічні відносини почали інтенсифікуватися, про що говорить поступове збільшення товарообороту. Пік зростання відбувся у 2021 році, а згодом знову різке падіння у зв'язку з невизначеністю позиції у війні Росії проти України. Серед галузей, де спостерігається висока динаміка співпраці – сільське господарство.

Основною характеристикою зовнішньоторговельних відносин є суттєва різниця в обсягах експорту та імпорту, що призводить до негативного торговельного балансу для України. Так, протягом досліджуваного періоду цей показник коливався від -1,1 млрд дол. США у 2020 р. до -6,2 млрд дол. США у 2022 р. Загалом експорт українських товарів поступово зростав протягом 2016-2021 рр., однак після початку повномасштабної війни різко зменшився майже втричі – на 5,5 млрд дол. США [49]. Незначне скорочення відбулося і в обсягах китайського імпорту – у 2022 р. цей показник впав на 17,9% до 8,7 млрд дол. США (рис. 3.10).

На сьогоднішній день важливим питанням є завершення війни в Україні. Це має велике значення для відновлення стабільності та повернення іноземних інвестицій. Крім того, для китайських інвесторів важливою є стабільність і прогнозованість правил гри в Україні. Якщо права інвесторів не гарантовані, існує рейдерство і важко знайти справедливість у судах, інвестування в Україну вважатиметься ризикованим. Для повернення більшої кількості іноземних інвестицій, Україна повинна працювати над забезпеченням стабільного та прозорого інвестиційного клімату.

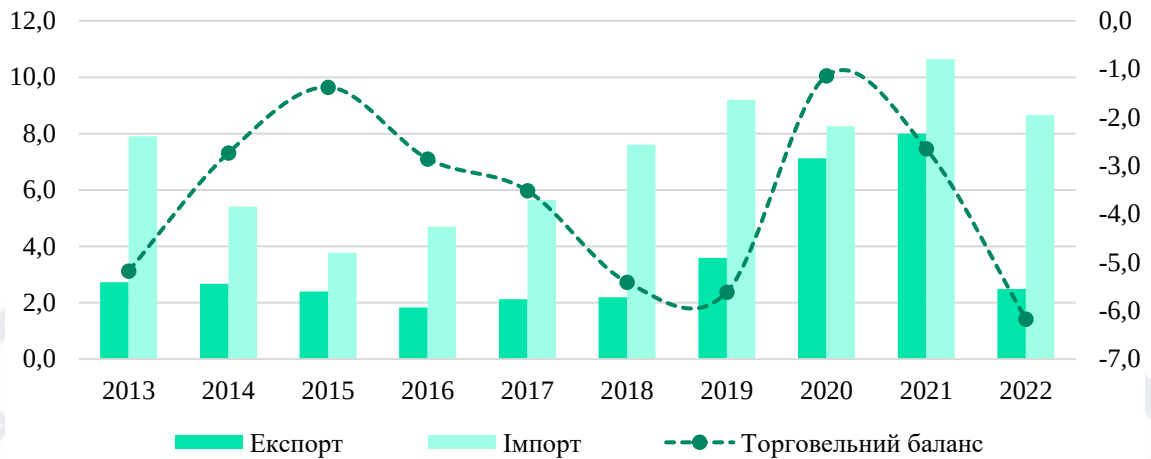

Рисунок 3.10 – Динаміка експортно-імпортних операцій України з Китаєм (ліва шкала) та їх торговельний баланс (права шкала) за 2013–2022 рр., млрд дол. США

Джерело: [11]

Україна досить перспективна країна для китайських інвесторів. Україна приваблює Китай насамперед своєю близькістю до європейських ринків, можливістю розпочати безпосередньо виробництво товару на великій кількості об'єктів, які розташовані на території нашої країни.

Можна виділити деякі пріоритети, які можуть викликати інтерес [50]:

- аграрні компанії в галузі фермерства (вирощування зернових та олійних культур), а також тваринництво;
- портові термінали, елеватори та логістичні комплекси;
- підприємства в галузі переробки сільськогосподарської продукції.

Більшу частину українського експорту до Китаю у 2022 р. становила сільськогосподарська продукція, а саме кукурудза (1056,4 млн дол. США), олії тваринного та рослинного походження (356,0 млн дол. США) і корми для тварин (351,9 млн дол. США) (рис. 3.11). Окрім товарів агросектору Україна також експортує металеві руди та транспортне обладнання – 385,6 та 98,9 млн дол. США відповідно.

Щодо імпорту товарів китайського виробництва до України, то значну частку в товарній структурі складають різноманітні технічні пристрої, в тому

числі електричне обладнання (1198,8 млн дол. США), телекомунікаційна та звукозаписувальна апаратура (896,6 млн дол. США), а також офісне обладнання (677,4 млн дол. США). Крім того в Україні великий попит мають промислові товари та вироби, виготовлені в Китаї (1466,7 та 1380,0 млн дол. США відповідно). До них, зокрема, належить побутова техніка, одяг, взуття, аксесуари та дитячі іграшки.

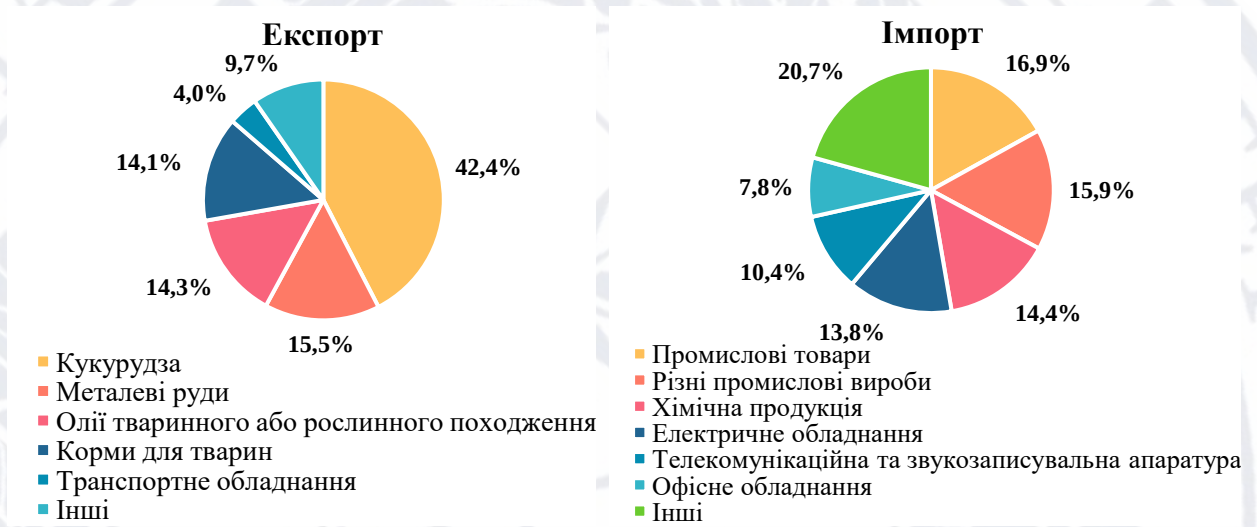

Рисунок 3.11 – Товарна структура зовнішньої торгівлі України з Китаєм у 2022 р., %

Джерело: [11]

Незважаючи на значні можливості для покращення двостороннього співробітництва між Україною та КНР, зокрема у рамках ініціативи «Один пояс, один шлях» реалізація деяких етапів проекту супроводжується певними проблемами [37]. Політична нестабільність, спричинена повномасштабною війною, повільне впровадження економічних реформ та мінливість загального інвестиційного клімату – усе це змушує китайські компанії бути обережними щодо вкладення капіталу в Україну. Ключовим завданням для уряду України має стати прискорення темпів реформування економіки, що матиме суттєвий вплив на поліпшення інвестиційного клімату в Україні та побудову взаємовигідної співпраці в енергетичній та сільськогосподарській сферах.

Висновки до розділу 3

Історичні та сучасні відносини між Китаєм і Африкою мають глибокий і складний характер, який включає як позитивні, так і суперечливі аспекти. Стародавні торговельні зв'язки, що почалися за часів династії Сун і досягли апогею під час експедицій Чжень Хе, заклали основи для культурного обміну та економічної взаємодії між регіонами. Проте ці відносини з часом занепали через зростаючий європейський вплив у Африці та Азії. Сучасний етап китайсько-африканських відносин почався з Бандунзької конференції 1955 р., коли Китай підтримав країни Африки у їхньому прагненні до самовизначення. Сьогодні Китай є одним із найбільших торговельних партнерів Африки, з обсягом торгівлі 282 млрд дол. США у 2022 р. Китай експортує до Африки машини, електроніку і текстиль, та імпортує звідти мінерали, нафту і сільськогосподарську продукцію, зміцнюючи свої економічні позиції на континенті. Інвестиції Китаю в інфраструктуру та енергетику Африки сприяють розвитку цих секторів, але також викликають дискусії щодо нових форм економічного впливу, які часто розглядають як неоколоніалізм.

Значний обсяг кредитів, наданих африканським країнам Китаєм, свідчить про прагнення Пекіна закріпити свій вплив на континенті. Проте в останні роки обсяги кредитування зменшилися через зростаючі боргові проблеми в африканських країнах і перегляд пріоритетів самої КНР. Станом на 2022 р., борг Африки перед Китаєм складав значну частину зовнішньої заборгованості континенту, і кредитування спрямовувалося на ключові інфраструктурні проекти в галузях транспорту, енергетики та освіти. Китай також інвестує значні кошти в Африку в рамках ініціативи "Один пояс, один шлях", створюючи нові економічні зв'язки та підтримуючи розвиток африканських країн. Водночас економічні наслідки пандемії COVID-19 та глобальні політичні зміни ускладнили виплату боргів для багатьох африканських країн, що змушує Китай переглядати свої кредитні стратегії. Попри суперечності, Китай залишається важливим партнером для Африки, надаючи фінансову підтримку і сприяючи економічному розвитку континенту.

Українсько-китайські відносини, розпочаті у 1992 р., пройшли через кілька етапів розвитку. Спочатку вони швидко розвивалися завдяки активному політичному діалогу та створенню правової бази для співпраці в різних сферах. Після "Помаранчевої революції" у 2004 р. Україна переорієнтувалася на Європейський Союз та США, що призвело до зниження активності у стосунках з Китаєм. З 2010 р. Китай ініціював відновлення контактів, створивши Комісію зі співробітництва між двома країнами, що дало поштовх для розвитку економічних і культурних відносин. Незважаючи на прагнення України до інтеграції з ЄС, її участь в ініціативі «Один пояс, один шлях» демонструє потенціал для створення нових торговельних коридорів і залучення інвестицій.

Участь України в ініціативі «Один пояс, один шлях» є стратегічно важливою, оскільки дозволяє залучити значні інвестиції та сприяє розвитку інфраструктури. Підписані угоди про дружбу і співробітництво з Китаєм створюють умови для подальшого поглиблення відносин. Проте політична нестабільність і війна в Україні створюють певні ризики для китайських інвесторів. Незважаючи на це, розвиток співпраці в галузі високих технологій і космосу надає Україні можливість зміцнити свої позиції на міжнародній арені. Для залучення іноземних інвестицій Україна має забезпечити стабільний і прозорий інвестиційний клімат. Подальше поглиблення українсько-китайських відносин може стати ключем до економічного розвитку та інтеграції України в глобальні економічні процеси.

ВИСНОВКИ

До соціалістичної революції 1949 р. Китай був однією з найбідніших країн світу, зі слабкою промисловістю і середньовічною сільськогосподарською економікою. Обмеженість ресурсів, зокрема 7% світових орних земель, 7% прісної води і 8% природних ресурсів, а також лише 19% площі придатної для проживання, стримували розвиток. Під керівництвом Мао Цзедуна Китай здійснив стратегію "великого поштовху", централізовано інвестуючи у важку промисловість через п'ятирічні плани. Хоча це допомогло перетворити Китай з аграрної країни на індустріальну, відсутність ринкових механізмів спричинила економічні викривлення.

З 1979 р. під керівництвом Ден Сяопіна Китай впроваджував ринкові реформи, децентралізуючи економіку і відкриваючи її для іноземних інвестицій. Це призвело до зростання продуктивності і економічного зростання. Високі внутрішні заощадження підтримували інвестиції, але швидке зростання супроводжувалося проблемами, такими як забруднення, нерівність доходів, надлишкові потужності, неефективна фінансова система і зростання корпоративного боргу. Стара модель зростання стає не вигідною, і Китай шукає нову, більш стійку модель, засновану на приватному споживанні та інноваціях, щоб уникнути "пастки середнього доходу".

Китай став однією з найважливіших світових економік. Ініціатива "Один пояс, один шлях" зміцнює економічні зв'язки та інфраструктурні проекти з багатьма країнами, підвищуючи глобальний вплив Китаю. Китай веде багатовекторну зовнішню політику, активно бере участь у міжнародних організаціях, таких як БРІКС та G20, просуваючи свої інтереси. Під керівництвом Сі Цзіньпіна Китай активно використовує економічні та дипломатичні важелі, зміцнюючи військову присутність у стратегічних регіонах і розвиваючи співпрацю з країнами Глобального Півдня. Це забезпечує підтримку у міжнародних організаціях і зміцнює позиції Китаю в глобальній політиці та економіці.

КНР демонструє стабільне економічне зростання, що робить її однією з провідних світових економік. У 2022 р. ВВП Китаю досяг 17,96 трлн дол. США. Однак через велику чисельність населення Китай має порівняно низький рівень ВВП на душу населення, що дозволяє класифікувати його як країну, що розвивається.

Позитивний торговельний баланс Китаю підтверджує зростання експорту та імпорту. У 2022 р. частка Китаю у світовому експорті становила 12,05%, а у світовому імпорті – 10,24%. Кореляційно-регресійний аналіз показав, що експорт до США та імпорт з США найбільше впливають на зростання ВВП Китаю. Кожен додатковий млрд дол. США у вартості експорту до США збільшує ВВП на 0,049 трлн дол. США, а імпорт зменшує ВВП на 0,071 трлн дол. США.

У 2022 р. структура експорту Китаю включала машини та транспортне обладнання (46,5%), імпорт – машини та транспортне обладнання (33,3%), мінеральне паливо та сировину. Найбільші торговельні партнери по експорту – США, Японія та Південна Корея, по імпорту – Південна Корея, Японія та США. У майбутньому Китай може більше зосередитися на ринках країн АСЕАН, Центральної Азії та ініціативи «Один пояс, один шлях».

Китай став одним з провідних гравців на глобальному інвестиційному ринку. У 2022 р. він був другою країною-реципієнтом ПІІ після США, отримавши 189,1 млрд дол. США. Основна частка ПІІ спрямована в третинний сектор економіки (87,1%). Найбільші обсяги ПІІ зосереджені у східних провінціях, таких як Гуандун, Шанхай та Цзянсу. Уряд Китаю активно сприяє розвитку інвестиційного клімату через лібералізацію фінансових ринків та підтримку інновацій.

Аналіз інноваційних досягнень Китаю демонструє його вагомий вплив на глобальну конкурентоспроможність, зокрема завдяки розвитку високотехнологічного експорту, який становить близько 28% від загального експорту. Китай став світовим лідером у таких сферах, як 5G технології та Інтернет речей. Значні інвестиції в дослідження та розвиток сприяли

підвищенню позицій Китаю в Глобальному індексі інновацій з 43-го місця у 2010 р. до 12-го у 2023 р. Ініціативи "Made in China 2025" та "Belt and Road Initiative" підтримують високотехнологічні галузі. Китайські компанії, такі як Alibaba, Tencent, Huawei, активно інвестують у нові технології, сприяючи зростанню конкурентоспроможності країни на світовому ринку.

Відносини між Китаєм та Африкою мають давню історію, що почалася ще за часів Великого шовкового шляху. Перші активні контакти відбулися за часів династії Сун (960–1279 н.е.), коли китайські торговці здійснювали подорожі до сучасних територій Сомалі та Мозамбіцької протоки. Проте з активним проникненням європейців на африканські ринки, китайська присутність у регіоні зменшилася.

Сучасні китайсько-африканські відносини почали активно розвиватися після Бандунзької конференції 1955 р., яка сприяла економічній та культурній кооперації. У 1956 р. Китай встановив дипломатичні відносини з Єгиптом. З 1980-х рр. Китай змінив підхід до Африки, зосередившись на економічній співпраці та розвитку. Наприкінці 1990-х рр. обсяг торгівлі між Китаєм та Африкою складав 0,9 млрд дол. США на рік, а до 2022 року виріс до 282 млрд дол. США.

Китай експортує до Африки машини, обладнання, електроніку, транспортні засоби, текстиль та одяг, найбільше до ПАР, Нігерії та Єгипту. Імпортує мінерали, метали, нафту, нафтопродукти, вугілля та сільськогосподарську продукцію, основними постачальниками є ПАР, Ангола та ДРК.

З 2000 по 2022 рр. Китай надав 1243 кредити на суму 170,08 млрд дол. США 49 африканським урядам і семи регіональним установам, зосереджуючись на галузях екології, освіти, транспорту, оборони, ІТ та водопостачання. Однак обсяги кредитування зменшилися в останні роки через переорієнтацію китайської політики та боргові проблеми африканських країн.

Китайські інвестиції в Африку іноді розглядаються як неоколоніалізм через довгострокові борги, економічну залежність та вплив на політичні рішення африканських країн.

Українсько-китайські відносини розвиваються з 1992 р., зокрема у сферах торгівлі, науки, освіти і культури. Після "Помаранчевої революції" у 2005-2010 рр. спостерігався спад у відносинах, однак з 2010 р. співпраця відновилася. Ініціатива Китаю "Один пояс, один шлях" відкрила нові можливості для співпраці, і Україна підписала договір про дружбу та співробітництво у 2013 р.

Однак двостороння торгівля переживала труднощі, особливо під час війни Росії проти України. Важливо забезпечити стабільний інвестиційний клімат для залучення китайських інвестицій. Незважаючи на труднощі, співпраця між Україною та Китаєм має великий потенціал, особливо у сферах інфраструктури, транспорту, аграрного сектору та науково-технічного співробітництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. World Bank Country and Lending Groups. URL: <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups> (дата звернення: 01.05.2024).
2. World Economic Outlook. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO> (дата звернення: 01.05.2024).
3. Human Development Reports. URL: <https://hdr.undp.org/> (дата звернення: 01.05.2024).
4. OECD Members and Partners. URL: <https://www.oecd.org/about/membersandpartners/list-oecd-member-countries.htm/> (дата звернення: 01.05.2024).
5. Deciphering the Chinese economic miracle: lessons for the developing world. URL: <https://socialistchina.org/2022/06/24/deciphering-the-chinese-economic-miracle-lessons-for-the-developing-world/> (дата звернення: 03.05.2024).
6. Understanding China's Economic Miracle. URL: <https://www.jstor.org/stable/48527477#:~:text=URL%3A%20https%3A%2F%2Fwww.jstor.org%2Fstable%2F48527477%0A%5BImage%200%5D%0AVisible%3A%200%25%20,100> (дата звернення: 03.05.2024).
7. Li Xing, Shaw Timothy M. Same Bed, Different Dreams' and 'Riding Tiger' Dilemmas: China's Rise and International Relations/Political Economy. *Journal of Chinese Political Science*. 2014. № 19 (1). P. 69–93.
8. Лікарчук Д. С. Зовнішня політика Китаю: конфлікти, перспективи, нові сценарії. *Регіональні студії*. 2021. № 25. С. 26-32.
9. Голянич Б. В., Божок Р. Ю. Основні засади формування зовнішньої політики Китаю. *Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку*. 2023. №2. С.119-123.
10. China's Approach to Global Governance. URL: <https://www.cfr.org/china-global-governance/> (дата звернення: 05.05.2024).

11. CHINA 2024: WHAT TO WATCH. URL: https://asiasociety.org/sites/default/files/202401/China2024_webreport_fin.pdf#:~:t=URL%3A%20https%3A%2F%2Fasiasociety.org%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2F2024 (дата звернення: 04.05.2024).
12. Chinese worldviews and China's foreign policy. URL: <https://www.lowyinstitute.org/publications/chinese-worldviews-china-s-foreign-policy> (дата звернення: 05.05.2024).
13. Reimagining FOCAC going forwards. URL: <https://developmentreimagine.b-cdn.net/wp-content/uploads/2021/11/reimagining-focac-going-forward-final-1.pdf> (дата звернення: 25.05.2024).
14. China Belt and Road Initiative (BRI) Investment Report 2023. URL: <https://greenfdc.org/china-belt-and-road-initiative-bri-investment-report-2023/>
15. ООН: ІНДІЯ ВИПЕРЕДИЛА КИТАЙ ЗА КІЛЬКІСТЮ НАСЕЛЕННЯ - 1,43 МЛРД. URL: <https://finbalance.com.ua/news/oon-indiya-viperedila-kitay-za-kilkistyu-naselennya---143-mlrd-osib> (дата звернення: 06.05.2024).
16. The World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/home> (дата звернення: 06.05.2024).
17. UNCTAD. URL: <https://unctad.org> (дата звернення: 07.05.2024).
18. Атаманчук З. А., Квасницька О. Г., Гегамян Л. Р. Оцінка сучасного стану, проблем і перспектив світового лідерства економіки Китаю. *Бізнес Інформ*. 2023. №10. С. 38–44. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-10-38-44>
19. Економіка КНР: перспективи та виклики. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/ekonomika-kr-perspektyvy-ta-vyklyky> (дата звернення: 09.05.2024).
20. Зварич Р. Китай на міжнародній економічній арені: подолання загроз. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/32242/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%97%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%87.pdf> (дата звернення: 09.05.2024).

21. China's FDI Trends: Sources, Destinations, and Key Sectors. URL: <https://www.china-briefing.com/news/chinas-fdi-trends-sources-destinations-and-key-sectors-2022/> (дата звернення: 10.05.2024).

22. 2022 Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment. URL: <http://images.mofcom.gov.cn/fec/202310/20231030091915777.pdf> (дата звернення: 13.05.2024).

23. 2021 Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment. URL: <http://images.mofcom.gov.cn/fec/202211/20221118091910924.pdf> (дата звернення: 13.05.2024).

24. 2023 Investment Climate Statements: China. URL: <https://www.state.gov/reports/2023-investment-climate-statements/china/> (дата звернення: 13.05.2024).

25. WIPO official, experts analyze how China's innovation capability continues to make steady progress amid global instability. URL: <https://www.globaltimes.cn/page/202401/1305261.shtml> (дата звернення: 15.05.2024).

26. Fortune Global 500. URL: <https://fortune.com/ranking/global500/2022/> (дата звернення: 14.05.2024).

27. Бровко А. Г. Модернізація Китаю: досягнення та перспективи. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2425/1/7.pdf> (дата звернення: 15.05.2024).

28. Близько 70 % економічних секторів Китаю інтегрували технологію 5G. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3777037-blizko-70-ekonomichnih-sektoriv-kitau-integruvali-tehnologiu-5g.html> (дата звернення: 17.05.2024).

29. What does China's innovation-driven development strategy mean for the world? URL: http://english.scio.gov.cn/in-depth/2023-03/10/content_85158296.htm (дата звернення: 20.05.2024).

30. World Intellectual Property Organization (WIPO). Global Innovation Index 2023: Innovation in the face of uncertainty. Geneva: WIPO. URL:

<https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-en-main-report-global-innovation-index-2023-16th-edition.pdf> (дата звернення: 19.05.2024).

31. World Intellectual Property Organization (WIPO). Global Innovation Index 2022: What is the future of innovation-driven growth? Geneva: WIPO. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2022-en-main-report-global-innovation-index-2022-15th-edition.pdf> (дата звернення: 19.05.2024).

32. EIB Investment Report 2022/2023. URL: <https://www.eib.org/en/publications/20220211-investment-report-2022> (дата звернення: 19.05.2024).

33. Волович О. Африканська політика Китаю. URL: <https://bintel.org.ua/uncategorized/afrykanska-polityka-kytayu/> (дата звернення: 20.05.2024).

34. Українець Л. А. Визначення основних чинників прямих закордонних інвестицій з Китаю у країни Африки. *Журнал європейської економіки*. 2013. № 4. С. 458–472.

35. Вплив РФ та КНР на Африканському континенті. URL: <https://civildiplomat.com/vpliv-rf-ta-kr-na-afrikanskomu-kontinenti> (дата звернення: 23.05.2024).

36. Китайський континент: як Пекін посилюється в Африці. URL: https://lb.ua/world/2023/06/15/560567_kitayskiy_kontinent_yak_pekin.html (дата звернення: 22.05.2024).

37. Chinese Loans to Africa Database. URL: <https://www.bu.edu/gdp/chinese-loans-to-africa-database/>

38. China Africa Research Initiative. URL: <https://lucid-cari.squarespace.com/data-chinese-workers-in-africa> (дата звернення: 22.05.2024).

39. The Impact of Chinese Investments in Africa: Neocolonialism or Cooperation? URL: https://www.policycenter.ma/sites/default/files/2023-08/PB_30-23_Marcus%20Freitas.pdf (дата звернення: 25.05.2024).

40. Аудит зовнішньої політики: Україна—Китай. URL: <https://glavcom.ua/pub/pdf/49/4935/auditukrchi.pdf> (дата звернення: 27.05.2024).
41. Венгер В. В. Перспективи українсько-китайського співробітництва у промисловій сфері: інтереси Китаю та можливості України. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2018. №1. С. 202–211.
42. Трофимчук А.П. Перспективи приєднання України до проекту «Один пояс, один шлях». URL: <https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/3060-11225-1-PB.pdf> (дата звернення: 27.05.2024).
43. Поворозник В., Перебийніс В. Проект «Один пояс – один шлях»: можливості для України. Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД), 2015. 31 с.
44. Шепотило О., Ніколаєва О. Один пояс, один шлях: Вплив зниження торгових витрат на добробут в Україні. Центр аналітики зовнішньої торгівлі Trade+ Київської школи економіки, 2019. 31 с.
45. Belt and Road Portal. URL: <https://eng.yidaiyilu.gov.cn> (дата звернення: 27.05.2024).
46. Гловацька С.М. Значення стратегічної ініціативи «Один пояс, один шлях» для України. *Розвиток транспорту*. 2018. № 2. С. 202–211.
47. Гончарук А. З. 40 років Політики реформ і відкритості Китаю. URL: <https://sinologist.com.ua/goncharuk-z-40-rokiv-polityky-reform-vidkrytosti-kytayu/> (дата звернення: 27.05.2024).
48. Атаманчук З.А., Просянюк А.В. Розвиток зовнішньоторговельних відносин України з КНР. The 26th International scientific and practical conference «Scientific trends and ways of solving modern problems» (July 04 – 07, 2023). La Rochelle, France. International Science Group. 2023. 295 p.
49. Іщук Ю. А., Квасницька О. Г., Гегамян Л. Р. Аналіз зовнішньоторговельних відносин України з країнами Азії. *Бізнес Інформ*. 2023. №12. С. 30–38. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-12-30-38>
50. Атаманчук З. А., Гегамян Л. Р. Інвестиційне співробітництво України та Китаю. XXIV Всеукраїнська наукова конференція студентів та молодих

вчених «Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці» (18 квітня 2024 р., м. Вінниця).

